

Fjerdebølgefeminisme

1. Semester, 2018

Roskilde Universitet, HumBach

Antal anslag: 153.836

Gruppenummer: 17

Husnummer: 46.2

Vejleder: Tore Elias Harsløf Holst

Anna Mayland Boswell, studienr.: 65347

Cecilie Grymer Andersen, studienr.: 65630

Emilie Hardt Bank Jørgensen, studienr.: 65679

Emilie Kræmmer Pedersen, studienr.: 65400

Emma Fyrkil Ølgaard, studienr.: 65457

Frida Elisabeth Christensen, studienr.: 65383

Ida Marie Christensen, studienr.: 65512

Abstract

This project examines the book *Ludermanifestet* – “Manifesto of Sluts” – in the context of current feminist theory, known as Fourth Wave Feminism. The purpose of this project is to investigate how Fourth Wave Feminism fights its battles today and how it responds to the discourses, based on Michel Foucault's theories about power, discourse and sexuality. We examine which positions Fourth Wave Feminism has, using Judith Butler's theories about gender, sex and performativity. We examine how Fourth Wave Feminists position themselves compared to Pierre Bourdieu's and Catherine Hakim's theories about capital, habitus, field and symbolic violence. This assignment considers the book called *Ludermanifestet* written by the Danish collective GirlSquad. We will focus on whether feminism, and especially Fourth Wave Feminism, is inclusive of the battle for equality. We will discuss whether GirlSquad represents Fourth Wave Feminism and if they are responsible for reproducing an ideal image, that exists in society. We discuss the geographic limitation of the book and the potential consequences of *Ludermanifestet* being non-elitist. This assignment concludes that GirlSquad contributes to the heterosexual matrix of Butler's theory by only using examples of men and women in the book, which excludes other gender identities. It makes their argument quite contradictory when they write about intersectionality. The book can be criticized for not having enough evidence when they claim that all women will be called whores sooner or later in their lives. That makes *Ludermanifestet* more of a personal declaration instead of a political declaration.

Indholdsfortegnelse

Problemfelt	5
Problemformulering	5
Dimensionsforankring	6
Metode	6
Empirisk overvejelse	6
Undersøgelsen	7
Operationalisering	7
Redegørelse	8
Redegørelse af feminismebegrebet og de feministiske bølger	8
Den første feministiske bølge	9
Den anden feministiske bølge	9
Den tredje feministiske bølge	9
Den fjerde feministiske bølge	10
Teori	10
Introduktion til Michel Foucault	10
Diskurs og magt	11
Diskursens orden	11
Diskurs og subjekt	13
Magtbegrebet overordnet	13
Sex og Seksualiteten	15
Biomagten	16
Introduktion til Judith Butler	17
Biologisk og socialt køn	17
Performativitet og citeringer	18
Den heteronormative matrice	19
Magt	20
Kritik af tidligere feministisk praksis	21
Introduktion til Pierre Bourdieu	23
Habitus	24
Felt	25
Kapitalformer	26
Symbolsk vold	28
Analyse	29
Analyse af <i>Ludermanifestet</i> med inddragelse af Foucault	29

Luderstigmaet.....	29
Den patriarkalske diskurs	32
Instagram.....	34
Hvilken subjektivering- og objektiveringsproces udsættes de for?	35
Analyse af <i>Ludermanifestet</i> ved inddragelse af Judith Butler	37
Kønskategorierne “mand” og “kvinde”	37
Sondringen mellem biologisk- og socialt køn	39
Intersektionalitet ift. etnicitet og klasse.....	39
Skønhedsideal: kroppen	41
Skønhedsideal: det feminine	42
Skønhedsideal: diskursdrevet eller frit valg?.....	44
Privilegier og position: køn, etnicitet og krop.....	45
Analyse af <i>Ludermanifestet</i> ved inddragelse af Pierre Bourdieu.....	46
Hvordan passer GirlSquads fjerdebølgefeminisme ind i Bourdieus og Hakims kapitalformer?	46
Hvordan positionerer det 4. Bølge feministiske felt sig til det overordnede feministiske felt?	49
Formår GirlSquad at skabe et billede af relationerne mellem mennesker i patriarkatet og derigennem synliggøre symbolske magtkampe i feltet?.....	51
<i>Diskussion</i>	56
<i>Konklusion</i>	61
<i>En kritisk refleksion over gruppens arbejdsproces</i>.....	64
<i>Litteraturliste</i>	66
Empiri	66
Primær teori	66
Sekundær teori	66
Links.....	66
Bilag	69

Problemfelt

Feminisme har eksisteret i mange århundrede – lige fra kampen om uddannelse til ligestilling på arbejdsmarkedet (Knudsen, 2012: 81). Det er retten til at bidrage med lige så meget som det mandlige køn og retten til ligeløn (Knudsen, 2012: 85). Den feministiske kamp har udviklet sig gennem fire forskellige bølger, som hver især kæmper for kvindelige mærkesager. De tre første bølger kæmpede for de politiske og lovmæssige rettigheder, hvorimod, GirlSquad mener, at der eksisterer en fjerde, nuværende feministisk bølge, der kæmper om retten til egen krop og retten til at sige ”nej” uden at blive kaldt *luder*. Fokuspunktet i den fjerde bølge omfatter flere køn end blot mand og kvinde (Knudsen, 2012: 96).

”Feminisme er kampen for politisk, social og økonomisk lighed for alle uanset køn, seksuel orientering, etnicitet, social klasse, trosretning eller andet.” (Andersen, Et. Al., 2017: 34).

Feminisme rykker sig fra at være en politisk agenda, til en social bevægelse og er nu i den fjerde bølge snarere et spørgsmål om identitet (Ibid.).

I 2017 udgav de tre fjerdebølgefeminister Louise Kjølser, Ekaterina Andersen og Nikita Klæstrup bogen, *Ludermanifestet*. De tre kvinder kalder sig GirlSquad og er en del af fjerdebølgefeminismens kamp, en kamp de vil kæmpe på nye platforme og med nye udtryksformer (Andersen, Et. Al., 2017: 33). GirlSquad ønsker at gøre op med magtstrukturer og diskurser om køn og seksualitet, der eksisterer i samfundet. De ønsker at gøre op med samfundets forståelse af ordet “luder”, retten til at se ud som man vil og frigørelsen af den kvindelige seksualitet.

Dette leder os til følgende problemformulering:

Problemformulering

Hvordan positionerer fjerdebølgefeminismen sig i forhold til diskurserne omkring køn samt seksualitet og hvordan er den, i sin feministiske praksis, inkluderende i kampen for ligestilling?

Dimensionsforankring

Projektet tager udgangspunkt i fjerdebølgefeminismen som historisk og socialkulturelt fænomen, og har til formål at undersøge, med fokus på den danske feministiske gruppe GirlSquad, hvordan disse forsøger at nedbryde og forstærke forskellige diskurser i det moderne samfund. Projektet forankrer sig i dimensionen Kultur og Historie i og med problemet undersøges fra et magtpolitisk perspektiv med Michel Foucault, samt socialkonstruktivistisk og socialøkonomisk perspektiv med henholdsvis Judith Butler og Pierre Bourdieu. Derudover har vi med et historisk oprids af tidligere feministiske bølger, en forståelse for feminismens oprindelse, udvikling og effekt på bølgen i dag.

I dette projekt beskæftiger vi os hovedsageligt med feminisme i Danmark, hvordan GirlSquad formidler og placerer sig i ligestillingsdebatten, og om deres feministiske praksis kan siges at være inkluderende eller ekskluderende.

Metode

Empirisk overvejelse

For at kunne besvare vores problemformulering, har vi gjort os nogle forskellige metodiske og empiriske overvejelser. Vi har valgt at gøre brug af bogen *Ludermanifestet* som vores primære empiri. Det er gruppen GirlSquad, der står bag *Ludermanifestet*. Vi har udvalgt deres bog som empirisk udgangspunkt, bl.a. med henblik på at have en konkret repræsentant for fjerdebølgefeminismen at tage udgangspunkt i. Vi vil således i vores afsnit om teori og analyse bruge GirlSquad som repræsentanter for fjerdebølgefeminismen. I vores afsnit "Diskussion" ophæver vi GirlSquad som "universelle" repræsentanter. Dette gør vi for at kunne beskue fjerdebølgefeminismen i et større perspektiv og bl.a. stille spørgsmålet om der i det hele taget, er tale om en *bølge* af feminisme.

En anden årsag til, at vi har valgt netop *Ludermanifestet* som vores empiriske udgangspunkt, da den er skrevet som en politisk erklæring til samfundet. Derudover har bogen mødt kritik fra ældre generationer af feminister, da GirlSquad fremstår som "larmende" i deres udtryk og det har skabt debat.

Brugen af *Ludermanifestet* indbefatter en analyse, hvor vi gør brug af vores valgte teoretikere Michel Foucault, Pierre Bourdieu og Judith Butler. De er med til at give en grundforståelse af,

hvordan teorien kan kobles på de udsagn de fremstiller i bogen, hvilket har betydelig relevans for besvarelsen af vores problemformulering.

Nogle af de overvejelser vi har gjort os i forhold til *Ludermanifestet* bunder i måden bogen er skrevet og hvorfor den er skrevet.

Undersøgelsen

Vi har valgt at implementere Michel Foucaults magtbegreb og analyse af diskurserne, Judith Butlers kønsteori og Pierre Bourdieus teori om kapitalformer, habitus, felt og symbolsk vold. Herudover beskriver vi kort Catherine Hakims teori om erotisk kapital.

Grunden til, at vi har valgt at beskæftige os med netop disse teoretikere og deres teorier er, at vi mener deres teorier kan skabe en forståelse af, hvad feminismen er i dag.

Kritikken undersøger vi gennem vores brug af analyse af diskurserne, hvor vi undersøger, hvordan diskursen er synlig og hvilken lingvistik, der er gjort brug af i bogen. Analysen af diskurserne er også med til at belyse, hvilken social konstruktion diskursen er med til at forme. Derfor har vi valgt at undersøge, hvordan feministerne agerer i forhold til køn, klasse og seksualitet.

Ved brug af netop disse tre teoretikere er vi blevet opmærksomme på, hvilke fordele og ulemper projektet har mødt. Da Butler er inspireret af Foucault, har det været udfordrende at sætte dem op mod hinanden, da perspektivet ikke er blevet rykket yderligere. Desuden har Bourdieus begreber været med til at give et billede af, hvorfor GirlSquad vælger at skrive en bog som *Ludermanifestet*.

Operationalisering

I vores projekt vil vi bl.a. gøre det klart, hvad der overordnet menes med feminismen i dag med udgangspunkt i *Ludermanifestet*. Det gør vi grundet den kritik fjerdebølgefeminismen ofte møder, da der er en manglende forståelse for, hvad det er de kæmper for og hvorfor.

Vi mener, at feminismen i dag, især skiller sig ud i forhold til de forhenværende bølger, hvilket vi redegør for nærmere. Dette gør vi netop for at få en forståelse for historien bag kampen og den feministiske praksis generelt. For at få en grundforståelse af bølgen, har vi valgt at bruge GirlSquad som repræsentanter for fjerdebølgefeminismen.

I vores analyse og diskussion rejser vi mange spørgsmål til måden fjerdebølgefeministerne, GirlSquad, fører deres kamp. Derfor mener vi, at det er interessant at undersøge sammenhængen mellem køn, klasse, seksualitet, patriarkatet, luderstigmaet og intersektionalitet i forhold til vores emne. Dette betyder, at vi har været nødt til at give en definition på de nævnte begreber, for at give en forståelse af, hvad det er vi inddrager, hvorfor det er relevant og hvordan vi definerer det. Det vil vi igennem vores projekt forsøge at svare på.

Den feministiske ideologi kan være kompleks at definere, da den kommer i flere bølger. Derfor er det relevant for dette projekt, at give en klar og tydelig definition og forståelse af vores overordnede emne - fjerdebølgefeminisme.

Redegørelse

Redegørelse af feminismebegrebet og de feministiske bølger

Feminisme er et begreb, der beskriver kampen for ligestilling og kan derfor både defineres som en politisk såvel som en social bevægelse (Knudsen, 2012: 81). Tager man udgangspunkt i det politiske fragment af feminismebegrebet kan dette beskrives som organisatoriske krav på lighed i samfundet (Ibid.). Alle køn skal således være lige for loven og have samme rettigheder og muligheder. Tager man udgangspunkt i det sociale fragment af feminismebegrebet kan dette beskrives som værende knyttet til menneskets identitet (Ibid.). Der er her tale om det enkelte menneskes etik og værdier. Feminisme er således et nuanceret begreb, der rummer flere fragmenter, som kan stå i stor kontrast til hinanden (Ibid.). Endvidere skelner vi mellem liberal- og socialistisk feminisme. Den liberale feminisme beskæftiger sig med det individualistiske samt menneskets ret til at handle frit. I modsætning til dette stræber den socialistiske feminisme mod kollektivism og fællesskab (Ibid.). Den liberale feminisme har altså fokus på det enkelte menneske, hvorimod den socialistiske feminisme kæmper for mennesker i et fællesskab. Disse ideologiske grene af feminismebegrebet har været mere eller mindre dominerende i kampen for ligestilling op gennem årene. De kan herved tilknyttes forskellige perioder i den feministiske kamp. Disse perioder kaldes for bølger og beskriver særlige tiltag og karaktertræk ved den feministiske bevægelse i den pågældende årrække (Ibid.). Der har gennem tiden været fire feministiske bølger, der alle har haft stor indflydelse på samfundets måde at se på køn samt ligestillingen mellem dem (Ibid.).

Den første feministiske bølge forekom som resultat af oprettelsen af ”Dansk Kvindesamfund”, der blev etableret i 1871 (Knudsen, 2012: 82). Disse feminister kan karakteriseres som liberalistiske feminister. Her kæmpede aktive kvinder og enkelte mænd fra det såkaldte borgerskab for lige rettigheder mellem mænd og kvinder (Knudsen, 2012: 81). Det var således den enkelte kvindes rettighed til at være borger i det samfund hun lever i, der var i fokus. Som resultat af denne feministiske bevægelse fik kvinderne stemmeret i 1915. Endvidere var denne bølge ligeledes præget af en gruppe oprørske feminister, som kan defineres som socialistiske feminister. Denne bevægelse fokuserede især på at få kvinden ud af huset og aktiveret. Kvinden kom på arbejdsmarkedet og man skabte en række fællesskaber for kvinder ved højskoleophold og husholdningssager (Knudsen, 2012: 82). Disse feminister realiserede Kvindernes Internationale Kampdag, som siden d. 8. marts 1921 bliver fejret som en officiel mærkedag (Knudsen, 2012: 83).

Den anden feministiske bølge udspillede sig fra omkring 1970 og var ligeledes præget af den socialistiske feminisme. Flere og flere kvinder fik en videregående uddannelse og det var netop dem, som blev foregangskvinder for denne bølge (Knudsen, 2012: 84). Her organiserede man bevægelser som Rødstrømpebevægelsen, Kvindelejerbevægelsen og Kvindehusbevægelsen, der alle kæmpede for ”arbejderkvindernes frigørelse” (Ibid.). Kvinder på arbejdsmarkedet skulle have samme rettigheder som mænd. Endvidere kæmpede denne bølges feministiske bevægelse i høj grad for afskaffelse af det patriarkalske samfund og dets kvindeundertrykkende væsen (Ibid.). Man ønskede således at gøre op med myter om kvinden og hendes seksualitet, samt give hende samme muligheder for at bidrage på arbejdsmarkedet som mænd ved at indføre daginstitutioner (Knudsen, 2012: 85).

Den tredje feministiske bølge begyndte i 1990 og kan karakteriseres som liberalistisk feminisme (Knudsen, 2012: 85). Denne feminisme udspillede sig primært i akademiske kredse. I modsætning til de forhenværende bølger, hvor der var fokus på lighederne blandt kvinder og de udfordringer de stod overfor, lå fokuset her på forskellene. Der var fokus på seksualitet og etnicitet og hvorledes disse to faktorer spiller en central rolle i kvindens undertrykkelse. Intersektionalitet blev således nøgleordet for denne bølge (Ibid.). Endvidere blev der oprettet kvindestudier, hvor forskning for første gang beskæftigede sig med køn. Man forsøgte således at gøre op med den binære kønsforståelse, der dyrker ideen om at der findes én rigtig måde at være mand og kvinde på. Derudover ønskede man ligeledes at bryde med den heteroseksuelle matrice, der bidrager til en

heteroseksuel forståelse af mennesket og udelukker dermed andre seksualiteter (Ibid.). Den tredje feministiske bølge blev herved et opgør med begrebet ”kvinde” og ideen om dette begreb som unuanceret og ensidigt (Ibid.).

Den fjerde feministiske bølge har vi valgt at tolke ud fra GirlSquads holdninger gennem deres bog *Ludermanifestet*. Grunden til at vi har valgt det er, at der endnu ikke er en universel tolkning af fjerdebølgefeminisme, fordi det er en igangværende bølge.

GirlSquad, der ser sig selv som forkæmpere for fjerdebølgefeminismen mener, at bølgen har fokus på emner som; kropsidealer, seksuelle krænkelse, privilegier og sociale medier. Mange af fokuspunkterne er nogle emner som andenbølgefeministerne også kæmpede for. Derimod mener GirlSquad, at deres kamp er anderledes, fordi de er født ind i en anden generation, hvor bl.a. de sociale medier er væsentlige i forhold til udviklingen i dag (Andersen, Et. Al., 2017: 44-46).

Teori

Introduktion til Michel Foucault

Michel Foucault (1926-1986) var en fransk filosof og idéhistoriker. Hans virke bestod i inspiration af strukturalisme, hvilket blandt andet fik ham til at skrive om, hvordan vi mennesker tænker og agerer i forhold til samfundets normer og værdier¹.

Dette projekts anvendelse af Foucaults teorier tager udgangspunkt i den danske litteraturvidenskabsprofessor Dag Heede, samt den svenske historiker Roddy Nilssons fortolkning af Foucault og der inddrages således ikke primær litteratur. Vi er opmærksomme på hvad dette bevirker for vores læsning samt forståelse af Foucaults teori.

Ved at se verden gennem Foucaults ”briller” ser man, hvordan mennesket påvirkes af alt omkring det og udvikler det til et individ. Mennesket kan man sammenligne med at være en tom skal. Derfor er det de omkringliggende faktorer, der gør, at mennesket bliver et individ og ikke mennesket selv. Magten spiller en central rolle for menneskets udvikling. Det er en kompleks størrelse, der i Foucaults forfatterskab har ændret sig gennem tiden (Heede, 2003: 37).

---

¹ http://denstoredanske.dk/Sprog,_religion_og_filosofi/Filosofi/Filosofi_og_filosoffer_-_1900-t./Filosoffer_1900-t._-Frankrig_-_biografier/Michel_Foucault (13.12.2018, kl. 20.28)

Diskurs og magt

Foucault beskriver *diskursbegrebet* som en del af os mennesker og argumenterer for, at den altid har været det. Diskursbegrebet kan defineres som en social ramme, der danner baggrund for måden hvorpå vi forstår verden. Vi mennesker er med til at opretholde diskursen, men vi skaber den ikke (Foucault, 1970: 8). Det vil sige, at den bliver skabt af os mennesker, men den eksisterer kun, fordi mennesket eksisterer. Dog kan vi ikke se den og derfor kan det være problematisk at definere, hvad den er for en størrelse. Diskursen er underlagt en orden. Det er afgørende at kende til denne orden, for at få en forståelse af, hvad diskursen er for en størrelse.

Diskursen hænger sammen med magtforholdene i vores samfund og alt efter hvilke "briller" vi har på, ser man diskursen forskelligt. Subjektet bestemmer, hvilken diskurs man taler om, da der uden subjektet ikke ville være en diskurs. Subjektet bliver bestemt af diskursen, og taler derfor ud fra positioner givet i en bestemt sammenhæng. Når man taler om diskurs og subjekt er det vigtigt at pointere, at subjektet påvirkes af diskursen og ikke omvendt. For at kunne forstå en given diskurs skal man derfor få en grundforståelse af epistemet og udsagnet som vigtige pointer inden for diskursbegrebet.

Diskursens orden

Foucault hævder, at mennesket både kan være bevidst og ubevidst om tilstedeværelsen af diskursen i samfundet. Virker diskursen synlig for mennesket, er det styret af *begæret* (Foucault, 1970: 8). I det øjeblik mennesket bliver bevidst om diskursen opstår et behov, altså et begær om at gøre op med denne. Ifølge Foucault er det dog ikke muligt at blive fri fra diskursen, fordi der konstant opstår nye diskurser og derfor vil mennesket altid være underlagt en række bagvedliggende magtstrukturer. Er man omvendt ubevidst om de herskende diskurser i samfundet, følger man samfundets normer og er dermed styret af *institutionen* (Foucault, 1970: 8). Uanset om mennesket er bevidst om diskursens tilstedeværelse eller ej, vil den altså altid være der. Endvidere ønsker institutionen at censurere diskursen således, at det er den "rigtige" diskurs, som bliver den afgørende. Man ønsker herved at "tæmme" diskursen på en sådan vis, at det er fordelagtigt for institutionen.

Ydermere beskriver Foucault at institutionen pålægger samfundets diskurser en struktur ved hjælp af *udelukkelsesprincipperne: forbuddet, den gales tale og viljen til sandhed* (Foucault, 1970: 9). De

tre principper eksisterer på samme tid, men når de bliver italesat af mennesker, bliver diskurserne på den måde synlige.

Udelukkelsesprincippet, *Forbuddet*, består af tre forbudstyper; tabu, omstændighed og subjektets privilegium. Når forbudstyperne krydser hinanden, synliggøres samfundets styrende diskurser og der opstår en række moddiskurser. Dette kan ligeledes beskrives som "huller" i samfundets institutionelle orden.

Udelukkelsesprincippet, *Den gales tale*, er en diskurs, der opstår ved at "den gale" ytrer sig. "Den gale" kan defineres som et menneske, der udfordrer den hegemoniske diskurs ved at ytre sig uden for denne. Før i tiden blev disse typer af individer ikke lyttet til, og hvis de endelig gjorde var der ingen censur på diskursen. Institutionen havde således ikke mulighed for at "tæmme", "den gales" udsagn. Forsøger man at skabe en moddiskurs betegnes man altså som "gal" og herved betragtes ens ord og tanker ikke som fuldkomne eller fornuftige. "Den gale" har i dag ikke mulighed for at ytre sig, fordi institutionen censurerer det udtalte. Eksempelvis kan en psykoanalytiker analysere "den gales" udsagn, og derved er det kun fornuften, der kommer til udtryk og sandheden bliver maskeret. "Den gales" ord fortolkes og omformuleres af psykoanalytikeren således, at det udtrykte er fordelagtigt for institutionen. Det vil sige, at det i højere grad er institutionen, der bliver lyttet på og ikke "den gale". Det er derved utrolig udfordrende at skabe en moddiskurs i dag, fordi den institutionelle magt har mulighed for at censurere "den gale".

Viljen til sandhed, er det tredje udelukkelsesprincip, der beskriver modsætningen mellem det sande og det falske. Ifølge Foucault eksisterer det sande ikke, medmindre det kan sættes i kontrast til noget falsk. Man skelner det sande fra det falske ved at læse niveauet af påstand i diskursen. Ved, at karakterisere det sande, bliver det tydeligere, hvad der er falsk. Hvis der ikke var noget der var falsk, ville man aldrig kunne stole på det, der efter sigende, skulle være sandt (Foucault, 1970: 11). I dag ser vi ikke på diskursen som noget den *gør* eller noget den *er*, men vi lytter på hvad den i det hele taget *siger*. Det betyder altså, at det sande ikke længere er det eneste man lytter på, men det falske har fået lige så meget betydning. Vi læser således ikke niveauet af påstand i diskursen og definerer det falske, men lytter til hele diskursen.

Diskurs og subjekt

En af hovedpointerne i Foucaults teori omkring det diskursive subjekt er, at diskursen skaber subjektet. Diskursen vil altid være fastlagt af de udsagn, der føres i rummet (Foucault, 1970: 74). Det skal dermed forstås, at subjektet er en slags sproglig talsmand for diskursen, og ikke en direkte oplæser af, hvordan diskursen skal fremlægges. Den måde Foucault fokuserer på diskursen er ikke den grammatiske og logiske del, men derimod den uopklarede og undefinerbare dimension. For at kunne forstå, hvordan Foucault beskriver diskursen, må man dermed også tage fat i diskursens *episteme*, altså et begreb Foucault beskriver som en lang række af regler, der udelukker eller inkluderer et udsagn i diskursen (Foucault, 1970: 75). Alle subjekter er anonymt underlagt dette episteme. Epistemet er ifølge Foucaults studier ikke et defineret begreb. Ser man på et udsagn i en bestemt historisk periode, er epistemet bestemt ud fra fornuften af, hvad man kan sige, gøre og tænke, og ikke af erfaringen. Epistemet fungerer som et implicit tvangssystem, for måden vi optager viden på. Epistemet er således en instans der regulerer viden, og afgrænser subjektets måde at tænke på (Foucault, 1970: 75).

For at kunne benytte sig af den rette diskurs, skal man derfor også være opmærksom på *udsagnet*. Udsagnet finder sted i en historisk periode og udvikles og defineres heraf. Foucault bringer eksemplet op med at “arterne udvikler sig” (Foucault, 1970: 76), men udsagnets eksistens ændres både før og efter Darwins teori om arterne fandt sted. Dermed kan man sige, at udsagnet finder sted i en historisk periode, men udsagnet ændres i takt med tiden. Udsagnet skal dog ikke bestemmes ved, hvad det betyder i en given sammenhæng, men princippet i, at det eksisterer. Udsagnets “subjekt” altså talsmanden, er ikke en talende bevidsthed, men derimod en plads, eller en position, som alle kan udfylde. Dog er udsagnets subjekt oftest klassificeret som et privilegeret menneske (Foucault, 1970: 76).

Magtbegrebet overordnet

Magt opfattes i traditionel forstand som en form for mekanisme, hvor x får y til at gøre noget, y ellers ikke ville have gjort. Ifølge teoretikeren Foucault er det dog ikke den eneste måde at forstå magt på. Magt kan nemlig udfolde sig på langt flere niveauer og er ofte etableret og inkorporeret i en struktur, der gør at vi slet ikke lægger mærke til den. Foucault karakteriserer dette fænomen som en udøvende magt, hvor individet enten kan være bevidst eller ubevidst om magtens tilstedeværelse (Richter, 2011: 418).

Magtbegrebet er hos Foucault ikke en defineret størrelse og er ikke noget man, i modsætning til den traditionelle opfattelse, kan eje eller miste. Foucault argumenterer for, at magt er mere end blot en måde, hvorpå man kan overtale den anden part til sin egen eller andres fordel. I stedet beskrives magten som en række "styrke relationer" (Heede, 2002: 39), der gør sig gældende på mange institutionelle og interpersonelle niveauer. Foucault forklarer dette således:

"Magten er ikke en institution eller en struktur, heller ikke en særlig kraft, som nogen måtte være udstyret med: magt er et navn man giver en kompleks strategisk situation i et givet samfund." – (Foucault, Heede, 2002: 39).

Magten findes i forskellige institutionelle strukturer, som uden at vi ved det, udøver en vis form for magt, der fortæller os, hvor og hvornår vi ikke indordner os de regler og normer, som er fastlagte af institutionen. Derudover er magt et fænomen vi ser overalt på institutionelt niveau, blandt andet i regeringer, der med hver deres politiske agendaer, har indflydelse på det, der indirekte påvirker individet. Magten er altså størst, der hvor vi ikke mærker den. Man kan også sige, at vi lader os styre af magten, når vi ikke er bevidste om den herskende diskurs i samfundet.

Selvom Foucault beskæftiger sig med magt, er det ikke selve »magten« han interesserer sig for, men hvad der skaber den. Han taler om hvordan det, der skal forstås som magt, er "en afledt effekt af et givet områdes styrkeforhold (...)" (Heede, 2002: 39). Det er disse styrkeforhold og mængden af dem indenfor et bestemt område, der udgør, hvor gennemgribende magten er.

Derudover vil Foucault gerne undersøge, hvad magten producerer. Magten er, såfremt den er dominerende på et givent område, et maskineri der "danner, styrer og installerer individuelle og totaliserende sandheder i subjektet (...)" (Heede, 2002: 43). I ethvert samfund eksisterer der det, Foucault kalder for *sandhedsregimet*, der kan beskrives som: "(...) processer til at definere og udskille sande diskurser fra falske, teknikker og udvalgte individer til at fastslå sandhed, og i vores moderne kultur er det i høj grad videnskaben, der varetager disse funktioner (...)" (Heede, 2002: 44). Foucaults magtanalyse tager hovedsageligt udgangspunkt i disse processer, teknikker, individer eller institutioner som primært producent af sådanne sandhedsregimer. Sandheden findes ifølge Foucaults analyse, ikke uden for magten, men er et resultat af diskurser og institutioners gentagne praksisser (Nilsson, 2009: 78).

Subjektet hos Foucault

Individet er, ifølge Foucault, underlagt en *subjektiveringsproces*, der afspejler de herskende diskurser i samfundet. Subjektiveringsprocessen går ud på, at individet klassificeres inden for nogle bestemte rammer og diskurser. Foucault har ikke som sådan et subjektbegreb, selvom han ofte taler om det. Man skal i stedet fokusere på det, der skaber subjektet, hvilket er en blanding af det eksisterende sandhedsregime individet opdrages i, samt de styrkeforhold individet indgår i (Heede, 2002: 29). Hvis subjektet ikke lever op til de herskende diskursers krav, om hvad det vil sige at være en legitim og værdig borger af samfundet, risikerer det at ryge "udenfor", hvor individet underkastes en objektiveringsproces. Foucault ser på subjektet som en tom skal, og må derfor både subjektiveres og objektiveres for at skabe et individ. Foucaults ikke-essentialistiske tankegang omkring subjektet, må derfor forstås som en tom skal, der skal underlægges en lang række af instanser, for at kunne skabe et subjektivt individ (Ibid.).

Man kan her bruge Foucaults eget eksempel med hermafroditten Alexina. Den franske kvinde, Alexina, var med god flid og orden en anerkendt kvinde med høj status i det franske samfund i 1800-tallet. Med flere abnormiteter på hendes krop, kunne hun dog ikke undgå at bemærke hendes anderledes krop. Da hun med smerter i underlivet skal undersøges, kastes hun ud for den såkaldte subjektiveringsproces, da hun underkastes magtvidensinstansernes kategorisering af et subjekt. Da Alexina ikke "passer ind", må hun dermed undergå en objektiveringsproces (Heede, 2002: 31). *Objektiveringsprocessen* er med til at se på subjektet udefra, men med denne objektiveringsproces skabes samtidig en ny subjektiveringsproces, da man skaber videre på subjektets sjæl. Dette resulterer dermed i, at Alexina får en ny identitet, her som manden Abel (Heede, 2002: 29-31).

Sex og Seksualiteten

Ifølge Foucault er der stor forskel på sex og seksualitet. Her argumenteres der for, at sex blot er den fysiske akt mellem to mennesker. Seksualitet beskrives derimod som begær og det, man finder nydelse ved i forbindelse med den fysiske akt. Mest af alt ser Foucault seksualitet som "et historisk konstrueret apparat af moralske forestillinger, diskurser og magtteknikker (...) der har til formål at forme vores adfærd." (Nilsson, 2009: 107).

Seksualiteten er altså en måde at vise, hvilken begærretning man lyster, samt hvilke moralske forestillinger og diskurser samfundet også viser igennem seksualiteten (Nilsson, 2009: 107). Ideen om den seksualiserede krop er en del af Foucaults diskursteori, og dermed en undren over, hvordan seksualiteten i den vestlige verden er blevet en kulturel erfaring, og hvordan seksuel adfærd er

blevet en genstand for de moralske forestillinger. Der er altså dermed sket en ændring i ideen om sex. Før i tiden handlede det om den seksuelle akt, hvor det nu handler om individets seksualitet (Nilsson, 2009: 108).

Ifølge Foucault bidrager samfundets diskurser til, at sex og seksualitet bliver tabubelagt. Dette forårsager en undertrykkelse af menneskets seksualitet. Dette er hvad Foucault betegner som *repressionshypotesen* (Nilsson: 2009: 108). Altså en kritik af, at seksualiteten er et fortiet emne, hvilket særligt opstod i 1600-tallets borgersamfund. Med tiden vokser det seksuelle mønster, og det var ikke længere et mønster for de borgerlige, men også for proletarerne i samfundet. Foucault mener, at det er talen og diskursen omkring seksualiteten, der gør udfaldet for opfattelsen af seksualitet. Det er ikke tabuet, der gør udfaldet for diskursen, men derimod en stimulering, eller *talens eksplosion* (Nilsson: 2009: 110). Diskursen omkring seksualitet bliver derfor både reguleret og bedømt. Derfor mener Foucault, at vi mennesker ikke bør se os som undertrykte af den diskursive seksualitet, men derimod se en positiv fremgang i diversiteten i diskurserne (Nilsson, 2009: 110).

Med homoseksualitetens indtræden i det 19. århundrede, blev dette også en øjenåbner for individets seksualitet. Seksualiteten blev i højere grad en måde at skabe en sandhed om os selv på, særligt i en tid med moralsk usikkerhed. Dermed skabes den homoseksuelle diskurs, en sandhed om subjektet, men samtidig gøres subjektet til genstand for magtrelationen i samfundet (Nilsson, 2009: 111).

Biomagten

Biomagten er et begreb Foucault bruger, når videnskaben skal vurdere et menneske. Gennem teknologien kan vi analysere, konstruere, regulere og definere menneskets liv og færden (Nilsson, 2009: 114). Det er et mere moderne begreb, der hører under magt, fordi det er videnskaben, der er den herskende faktor. Biomagten er synlig, på den måde, at den fortæller samfundet, at vi skal have vacciner for det ene og det andet, at vi skal have flere børn, at det er bedst at komme hurtigt i gang med sin uddannelse, at vi skal leve mere bæredygtigt osv. Der retter vi os mere eller mindre ind og lader os underlægge af biomagten. Foucault hævder, at mennesket kan deles op i to kategorier; *kroppen og arten*. Kroppen er den mekaniske del af os, der ses udadtil, hvor arten er det indadvendte, der ligger baggrund for vores handlinger pga. vores instinkter (Nilsson, 2009: 114). Ligesom hans syn på subjektivering- og objektiveringsprocessen, så kan man heller ikke skille

kroppen og arten fra hinanden. De hænger sammen i en større sammenhæng. Det der i bund og grund adskiller de to ting er diskursen, der fortæller os, hvad der er “naturligt” og hvad der er “unaturligt”. Alt i alt er biomagten en form for “magt over livet”, ved, at den forudsætter på mange områder, hvordan mennesket skal begå sig og, hvordan det skal se ud (Nilsson, 2009: 116).

Introduktion til Judith Butler

Judith Butler (1956 -) er amerikansk filosof og professor i at sammenligne litteraturvidenskab med retorik. Hun er også en velkendt person, når man taler om queer-theory. Udover det, er hun inspireret af Foucault, fordi hun ser på individet som et kulturelt bestemt væsen, hvor det kulturelle er bestemt af magten². Hun kritiserer i sin bog *Gender Trouble*, hvordan feminismen hævder, at der findes en kvindelig identitet, som noget bestemt. Endvidere mener hun, at det maskuline ikke udelukker det feminine og at kønnet derfor “bare” er et køn. Det er diskursivt bestemt, ligesom heteroseksualiteten. Køn og seksualitet ser hun som en opdeling, hvilket hun forsøger at diskutere i gennem sit forfatterskab, da hun mener, der ligger mere i det end som så (Butler, 1999: 55-56).

Biologisk og socialt køn

I Judith Butlers ”Kønsballade” beskrives det at alle mennesker rummer både et *biologisk*- og et *socialt køn*. Herunder forklares det, at begge køn er diskursivt konstituerede og derved styret af samfundets diskurser. Butler opererer med to forståelser af biologisk køn. Hun er blevet kritiseret for at benægte menneskekroppens materialitet. Med andre ord beskyldt for, at forstå den fysiske menneskekrop som en udelukkende social konstruktion. Denne beskyldning og kritik tager hun afstand fra, og beskriver, at det er en misforstået opfattelse af hendes kønsteori. Hun benægter altså ikke, at vi alle besidder en fysisk krop med diversitet i anatomi, hormoner og kromosomer. Det hun derimod påpeger er, at opdeling af den fysiske menneskekrop i to kategorier (mand og kvinde) er en forsimpning af den kønnede menneskekrops mange nuancer (Youtube, Teatro Maria Matos in Lisbon, 2015). Det hun mener med, at det ikke kun er det sociale, men også det biologiske køn, der er diskursivt konstitueret, er altså henvist til, at vores opfattelse af det biologiske køn, er formet af de fremtrædende og dominerende, binære kønsdiskurser (Youtube, Teatro Maria Matos in Lisbon, 2015).

---

² <http://denstoredanske.dk/index.php?sideId=52596> (11.12.2018, kl.10.45)

Butler argumenterer for, at det sociale køn ligger til grund for vores opfattelse af biologisk køn. Hun forklarer, at det sociale køn består af en lang række diskurser skabt af samfundet og at disse tillægges det biologiske køn: "As Butler puts it, sex turns out to 'have been gender all along' because it is via the way in which gender is understood as cultural that the sexed body is able to masquerade as anatomical fact" (Butler, Brady Et. Al., 1990, 2011: 6). Den måde hvorpå vi forstår det biologiske køn er dermed skabt ud fra de underliggende diskurser i samfundet, der danner baggrund for det sociale køn. Ydermere forklarer Butler dette, ved at karakterisere forståelsen af kroppen som en konstruktion, og mennesket forstår derved udelukkende kroppen ved at italesætte den med de ord, vi har kreeret. Hun anvender i denne sammenhæng fødslen som eksempel: "When a baby is born, the attribution of a gender pronoun transforms that baby from the inhuman 'it' (as in 'What is it?') to the she or he ('It's a girl!') that renders the infant intelligible" (Brady, Et. Al., 2011: 7). Her beskrives det hvordan vi kun ved at italesætte barnets køn, forstår hvad det er for et menneske, der bliver født ind i vores verden, og hvad vi kan forvente os af denne skabning. På den måde opretholdes den binære kønsdiskurs, bl.a. ved at det sociale køn danner baggrund for opfattelsen af barnets biologiske køn.

Ifølge Butler, er et givent individs "egentlige" sociale køn uafhængigt, af dets "egentlige" biologiske køn. Med andre ord, kan et givent socialt køn i princippet knytte sig til hvilken som helst krop, alt efter hvordan individets egen sandhed udfolder sig: "As we noted, Butler argues that the notion of gender as 'radically independent of sex' presumes that any gender may accrue to any body" (Brady, Et. Al., 2011: 5).

Dette leder os videre til Butlers idé omkring det performative køn. Dette vil vi komme ind på i næste afsnit.

Performativitet og citeringer

I forrige afsnit fik vi slået fast, at der ifølge Butler, er nogle fremtrædende diskurser, der former vores forståelse omkring køn og påvirker hvorvidt, vi som mennesker er i stand til at "læse" et andet menneske. Der bliver altså tillagt en værdi, en kønskonstruktion, ikke kun på det sociale-, men også på det, vi forstår som det biologiske køn. En konsekvens af dette er, hvad Butler italesætter som *gender performativity* (Brady, Et. Al., 2011: 11-14). Begrebet kan oversættes til "kønsperformance" og er et begreb, der dækker over idéen om, at køn hverken er noget man *har* eller *er*, men derimod noget man *gør*. Der sker en internalisering af de diskursivt bestemte

kønsforventninger hos individet. Med andre ord, agerer – eller *performer* - et individ altså sit (diskursive) køn baseret på hvilket (diskursivt konstituerede) biologiske- og sociale køn, man får tilskrevet. Begrebet dækker på denne måde over en tilsyneladende naturlighed omkring kønnet adfærd, på trods af at denne ”naturlighed” i virkeligheden er en diskursivt bestemt konstruktion. Eftersom det ikke er noget vi lægger mærke til, betyder det altså at man bliver automatisk tilpasset (Brady, Et. Al., 2011: 11-14).

Ifølge Butler, er kønskonstruktionerne og den fælles kønsforståelighed, skabt over mange år gennem historien (Butler, 1993: 232). Hun konkluderer, at det er en vedvarende proces, da der ikke er sket de store ændringer i samfundets normer.

Det performative køn er tæt sammenvævet med sprogbrug. Det får liv gennem sproget og dets opståen samt overlevelse er dybt afhængige af *citeringer*. Citeringernes mekanisme er, at kønsdiskursen bliver repræsenteret gennem ordvalg, handlinger, bevægelser og ønsker/begær og dermed opretholdes dens sandhed og logik. Dette har en selvforstærkende effekt: desto mere en diskurs bliver brugt, des stærkere bliver den, og desto stærkere den bliver, des mere bliver den brugt (Brady, Et. Al., 2011: 11-12). Butler går så langt som til at definere køn som en *kulturelt sanktioneret performance* (culturally sanctioned performance). Der er, med andre ord, nogle kulturelle sanktioner på spil, som bidrager til at fastholde den kønslige performance inden for en ramme, der lever op til den normative kønsforståelse (Brady, Et. Al., 2011: 11).

Den heteronormative matrice

Butler mener, at der eksisterer et magtfelt (field of power), hvori den radikalt heteronormativ opfattelse af (biologisk og socialt) køn bliver produceret. Butler kalder dette *den heteronormative matrice* (the heteronormative matrix). Inden for denne matrice, altså en form for støbform, ligger implicit en cementeret idé omkring hvordan genus (sex), socialt køn (gender) og begærsretning (desire) hænger ensidet sammen; en idé baseret på hvad Butler kalder en *obligatorisk heterosexisme* (compulsory and naturalized heterosexism). Et menneske antages og forventes altså at have et socialt køn, der svarer til dets genus, samt en begærsretning rettet mod det modsatte køn. Det er på denne måde en decideret forudsætning for at kunne begribe et andet menneske, at dette lever op til denne logik. Kort sagt kan man sige, at en person simpelthen ikke ”giver mening”, hvis vedkommende ikke lever op til disse forventninger (Brady, Et. Al., 2011: 10-11).

En anden vigtig pointe i forhold til den heteroseksuelle matrice er, at den producerer den binære kønsforståelse - enten er man en mand, ellers er man en kvinde. Der eksisterer simpelthen kun to køn og de har hver deres "objektive" karakteristika (Brady, Et. Al., 2011: 10). Butler beskriver hvordan at hermafroditten, som Foucault også omtaler, er et eksempel på, hvordan en radikal "afvigelse" fra den binære logik, kan være det, der netop er med til at "afsløre" denne logik som mangelfuld. Med andre ord: erfaringen med et menneske, der helt biologisk falder uden for den binære logik bryder med illusionen om den binære logik som en legitim sandhed (Brady, Et. Al., 2011: 11).

Magt

Butler deler samme opfattelse som Foucault, om at kønnet er skabt som en effekt af magtens strukturer. Butler behandler idéen om *identificering* som et vigtigt værktøj i forhold til at kunne bryde med de diskursive normer: "Formålet (...) er at identificere den platform, hvorfra den binære tankegang, der hviler på en implicit hetero- og falloctrisme, kan udfordres." (Stormhøj, 1999: 62). Man kan med andre ord sige, at det er afgørende at kunne identificere magtens operationsgrundlag og maskinrum, for at kunne gøre et reelt forsøg på at gøre op med den: "Rethink the possibilities for sexuality and identity within the power itself." (Butler, 1990: 30). Ifølge Butler opstår det kvindelige køn, kun i kontrast til det maskuline, og betragtes derfor som krop uden subjektivitet. Butler fremlægger idéen om, at kvinder i det hele taget ikke er tegn på det repræsentative system (Butler, 2004: 177). Man kan med andre ord sige, at det mandlige køn gennem diskursen, er blevet repræsentant for mennesker generelt. Således slår Butler ned på, at vi har at gøre med en konstruktion og internaliseret logik, hvor manden bliver opfattet som *det universelle køn*.

Tidligere feministiske teoretikere har netop slået ned på dette. Ifølge Butler beskæftiger disse sig ikke kun med feministiske interesser og mål inden for en diskurs, men danner også en form for politisk repræsentation for subjektet (Butler, 1990: 37).

Ifølge Butler skal politik og repræsentation ses som kontroversielle begreber. Begrebet repræsentation har to betydninger:

1. Det ses som et operativt begreb inden for en politisk proces, som sørger for at synliggøre og legitimere kvinder, som politiske subjekter (Butler, 1990: 38).

2. Det ses som et sprogs normative funktion, som fordrejer eller afslører det som antages at være sandt for kategorien kvinder (Butler, 1990: 38).

For feministisk teori har det været nødvendigt, at udviklingen af et sprog har repræsenteret kvinderne fuldstændigt eller har været fyldestgørende nok, for at fremme kvindernes politiske synlighed. Det har også været vigtigt i forhold til den kulturelle tilstand, fordi kvindernes liv enten slet ikke er repræsenteret eller kun spiller en lille del i den kulturelle tilstand (Ibid.).

På den måde har omdrejningspunktet for de tidligere feminister altså mest været omkring punkt 1 (synliggøre og legitimere kvinder i politisk kontekst). Det virker ikke til, at Butler devaluerer intentionen og en mulig effekt med dette projekt i forhold til kvinders emancipation, men hun kommer alligevel med stærk kritik af denne strategi. Hvis man for alvor ønsker at gøre op med fremtrædende, kvindeundertrykkende diskurser, forudsætter det, ifølge Butler, at man i dette projekt må og skal tage højde for nogle flere nuancer og perspektiver i forhold til køns kategorier og kønsforståelse. Denne kritik vil vi komme ind på i næste afsnit.

Kritik af tidligere feministisk praksis

I Butlers *Kønsballade* kritiseres feminismens insisteren på, at kvinder skal være en enhed. Der argumenteres her for, at kvindebegrebet er blevet normativt og ekskluderende idet det ikke rummer kvinders mangfoldighed når det kommer til racemæssige og klassemæssige privilegier: ”Med andre ord, insisteren på kategorien kvinders kohærens og enhed har effektivt benægtet mangfoldigheden af kulturelle, sociale og politiske krydspunkter, hvor de konkrete ”kvinder” er konstrueret” (Butler, 1990: 56). At kæmpe en fælles kamp for alle kvinder rundt om i verden synes altså naiv og urealistisk idet at ”kvinde” er et mangfoldigt begreb, der beskriver individer med et hav af forskellige privilegier og positioner i samfundet. Butler beskriver, at man i flere sammenhænge har forsøgt at danne en koalition imellem kvinder med forskellige vilkår i forsøget på at skabe en enhed. Her opstår der dog en række problematikker idet, at diversiteten i kvindernes racemæssige og klassemæssige relationer skaber en ulighed kvinderne imellem. Diversiteten bidrager altså til en underliggende magtstruktur, der udfordrer kvindernes ønske om at skabe en enhed: ”På trods af den helt klart demokratiske impuls, der motiverer opbygningen af en koalition, kan koalitionsteoretikeren uforvarende genindsætte sig selv som processens herre ved på forhånd at forsøge at hævde en ideel koalitionsstruktur (...)” (Butler, 1990: 56). Butler argumenterer for, at et

alternativ til kvindebegrebet som en enhed, der rummer alle sociale klasser, seksualiteter og etniciteter, bør være en anerkendelse af kvindebegrebet som ufuldstændig.

Anerkender man at kvindebegrebet er ufuldstændigt som et normativ, befries vi fra at problematisere definitionen. Endvidere problematiserer Butler *enhedsbegrebet* yderligere ved at beskrive feministernes insisteren på at kvinden skal bestå som en enhed. Hun mener, at man ved at nedtvinge denne enhedsforestilling ned over alle kvinder rundt om i verden bevirkes en bitterhed idet de ikke kan identificere sig med øvrige kvinder, der har andre privilegier og positioner end dem selv. Butler foreslår derfor at man som alternativ udvikler en række anerkendte fragmenter af enhedsbegrebet, der gør det muligt for alle kvinder i verden at føle en tilknytning til det kvindefællesskab feministerne kæmper for at skabe (Butler, 1990: 57).

Butler kritiserer endvidere tidligere feminister for deres binære tilgang til kvindekampen. Hun mener, at feministerne fortsat skal udforske den ”maskulinistiske betydningsøkonomis totaliserende påstande (...)” (Butler, 1990: 55), men samtidig bevare en selvkritisk tilgang. Feminismen skal altså fortsat undersøge den magtstruktur og diskurs, der tilknytter sig det mandlige køn, men ligeledes være bevidste om hvordan deres egne handlinger kan være begrænsende i kampen for ligestilling. Hun beskriver at feministerne har et for stort fokus på at identificere deres modspiller som singular frem for at se på flere parametre. Karakteriserer man modspilleren som singular efterligner man blot modspillerens strategi og undertrykkende ageren. Feministerne bidrager altså til opdelingen mellem mænd og kvinder, der skaber en ”os-mod-dem” diskurs, som skubber mænd og kvinder længere væk fra hinanden som har en undergravende effekt på ligestilling (Butler, 1990: 55).

Man kan undre sig over, hvad der kommer forud for det socialt konstruerede individ; findes der en præ-diskursiv kerne i mennesket?

Man kan se Foucault som ikke-essentialist (Heede, 2002: 38-39), og ligeledes kan Butler anskues som ikke-essentialist på kønsområdet (Brady, Et. Al., 2011: 11-14). Man kan med andre ord sige, at mennesket, ifølge den definition, kan ses som værende en ”tom skal”. Butler kommer med sin egen kritik af feminismen med udgangspunkt i bl.a. Foucaults teorier (Stormhøj, 1999: 54-55). Begrebet *den produktive magt*, som Foucault beskriver, dækker over idéen om, at der er en magt, som følge

af diskursen, henholdsvis udelukker eller integrerer individer og grupper, der ikke passer ind i samfundets gængse normer (Heede, 1992: 37-39).

Ifølge Butler, ender feminismen, som den er blevet defineret indtil videre, med at spænde ben for sig selv i sit politiske projekt for kvinders emancipation. Emancipation skal forstås som frigørelse. Feminismen tager kampen mod den patriarkalske samfundsorden og – magtstruktur op ved bl.a. at søge at ændre den hegemoniske diskurs til at være mere inkluderende og anerkendende overfor kvinder. Problemet er, at italesættelsen og forståelsen af kategorien ”kvinder” i den feministiske diskurs i sig selv bliver en begrænsende faktor, på trods af at intentionen var det modsatte. Et eksempel på det er, at den feministiske diskurs søger frigørelsen gennem at gøre op med, at kvinden skal ses på som et ”objekt” og i stedet italesættes som ”subjekt”. Problemet med det, ifølge Butler er, at feminismens brug af termen ”subjekt” stadig er underlagt, produceret og indskrænket af de selv samme magtstrukturer, som den forsøger at gøre op med (Butler, 1990: 37-39). En af de centrale pointer i *Gender Trouble*, er Butlers kritik af tidligere feminisme, hvori hun beskylder denne for at være heterosexistisk. Hun mener, at de fleste feministiske teorier opererer inden for den heteronormative matrice og fejler i at være bevidste om det (Brady, Et. Al., 2011: 10). Feminismen definerer altså køns-kategorien ”kvinde” indenfor en patriarkalsk diskurs og gør det herved umuligt at opnå frigørelse. Butler argumenterer således for, at man i forsøget på at opnå ligestilling bør bevæge sig væk fra den patriarkalske definition af kvinden, idet man ikke kan gøre op med en diskurs, såfremt man arbejder inden for den (Butler, 1990: 37-39).

Introduktion til Pierre Bourdieu

Pierre Bourdieu (1931-2002) var en fransk samfundsforsker og er mest citeret inden for samfundsvidenskab og humaniora (Wilken, 2011: 9). Han har lanceret en række begreber, der gør det muligt at analysere komplekse problemstillinger angående praksis og social reproduktion og hans begreber, gør det muligt at undersøge, forstå og forklare hvorfor folk handler som de gør og hvordan forskelle og uligheder produceres og reproduceres i moderne samfund (Ibid.). Teorien der gøres brug af i denne tekst er Bourdieus egen, men er nedskrevet af Lisanne Wilken, hvilket betyder at den bliver læst igennem Wilkens ”briller”. Bogen er skrevet som en introduktion til Bourdieu, med det formål at gøre det lettere for læseren at gå i gang med at læse Bourdieus egne tekster (Wilken, 2011: 7).

Habitus

Habitus er et væsentligt begreb hos Bourdieu, når man skal se på sammenhængen mellem individet og det sociale. Habitusbegrebet dækker over, at menneskers virkelighedsforståelse og valg bliver bestemt, oftest ubevidst, af et liv i bestemte sociale forhold (Wilken, 2011: 44). For Bourdieu er handlinger og vaner ikke kun mentale, men også kropsligt forankret. Sociale og kulturelle vaner bliver indlejret i individet, og genskaber på den måde tilhørsforhold til bestemte sociale grupper og bestemte samfund (Wilken, 2011: 45). Ved at interessere sig for habitus, lærer man en masse om, hvordan mennesker forstår verden og samfundet og dermed også deres egen plads i disse.

Habitusbegrebet hos Bourdieu er flerdimensionelt og kan understrege sammenhængen mellem individet og det sociale, og hjælper til at forstå hvordan verden internaliseres i individet, samt hvordan den former individets virkelighedsforståelse (Wilken, 2011: 46).

I den tidlige socialisering hos individet sker der en ubevidst internalisering af habitus, som sker gennem erfaring snarere end forklaring. Vi lærer fra vores primære socialisering hvordan man går, står, hvor højt man taler og vi tilegner os en forståelse for, hvad der er godt og hvad der er skidt. Vi imiterer andre mennesker uvidende om, at vi optager deres sociale dispositioner (Wilken, 2011: 47-48). Den kropslige forankring af habitusbegrebet betyder, at mennesker husker både med kroppen og med hovedet – de kulturelle normer for hvordan man sidder og eksempelvis taler i forskellige situationer er indlejret i kroppen, og har derfor ikke noget med bevidstheden at gøre. Kroppen kan også udtrykke habitus gennem livsstilssygdomme, kropsholdning, kropslugt mv., som alt er relateret til individernes kollektive og individuelle habitus (Wilken, 2011: 48).

Habitus er både individuel, kollektiv og samfundsmæssig. Ethvert individ har en unik historie, og habitus integrerer summen af individets erfaringer – vi forstår sociale begrænsninger og sociale handlinger. Det er kollektivt, fordi det gør det individuelle forståeligt og oftest også forventeligt i sociale sammenhænge. Endeligt er habitus samfundsmæssig, fordi den gennem den sekundære socialisering bliver bekræftet, reproduceret og forankret (Wilken, 2011: 49). Habitus stemmer ikke nødvendigvis overens med den virkelighed, vi lever i. Menneskers habitus kan være ude af trit med den verden de lever i, det er den eksempelvis hos flygtninge, arbejdsløse og alvorligt syge – deres habitus er ikke i overensstemmelse med den sociale virkelighed. Derudover kan habitus også være splittet, hvilket gør at individet oplever modsætninger mellem erfaringer og forventninger, de har oplevet i deres egen familie og de erfaringer og forventninger de oplever i eksempelvis

uddannelsessystemet og det omkringliggende samfund. Splittet habitus ses bl.a. hos børn af indvandrerfamilier eller børn af arbejderklassen (Wilken, 2011: 50).

Felt

I løbet af 1970'erne begynder Bourdieu at supplere habitusbegrebet med *feltbegrebet*. Bourdieu mener, ligesom Durkheim og Weber³, at der er en tendens til, at samfundet bliver mere og mere adskilt og der udvikles flere felter som har deres egne værdier og logikker. Feltbegrebet er et analytisk begreb, der bruges til at udskille mindre enheder i samfundet og et historiserende begreb, der fokuserer på tilblivelsen af sociale arenaer (Wilken, 2011: 51). Bourdieu beskriver felt som et system af positioner som er relaterede til hinanden og, gennem relationer til andre positioner i feltet, får deres betydning. Positioner står i modsætning til hinanden, både polært og hierarkisk. De har altså både modsatte værdier, eksempelvis kultur og økonomi, og forskellige værdier, eksempelvis meget kultur eller lidt kultur. Derudover er Bourdieus definition af felter karakteriseret ved, at der er noget på spil som de positionerede agenter (individer, sociale grupper og institutioner) finder det værd at kæmpe for eller om (Wilken, 2011: 52).

For at analysere et felt ifølge Bourdieu, skal man som udgangspunkt identificere den kamp, der foregår i feltet og fastlægge relationen mellem agenterne involveret. Derudover vil feltet have en historisk dimension, fordi feltet er dynamisk – de opstår, forandres og udvikles. Analysen skal rekonstruere feltets udviklingshistorie og de betingelser for kampen der foregår i feltet (Ibid.). Bourdieus feltbegreb gør op med ”økonomiens idé” om, at alle kampe i samfundet er drevet af det samme. Ifølge Bourdieu er det nemlig kun i økonomiens felt, at økonomi er skala for succes. I eksempelvis det akademiske felt er det publikationslister og kollegiale hædersbeviser, der er i centrum, og kampen i dette felt handler derfor ikke om penge, men om anerkendelse og indflydelse. En del af kampen i et givent felt vil handle om hvor grænsen i feltet går – grænserne for de forskellige felter er ikke skarpt optrukket, hvilket også betyder at felterne ikke er isolerede arenaer. I Bourdieus analyse af kunstfeltet forklarer han bl.a., at en del af kampen i dette felt handler om hvem der kan definere hvad kunst er (Wilken, 2011: 53).

---

³ Teoretikere indenfor sociologien: Emile Durkheim (1858-1917), Max Weber (1864-1920)

Kampene i feltet handler mere om magtrelationer i feltet end om feltet selv, man kan faktisk ikke deltage i feltet medmindre man accepterer feltets grundlæggende eksistensbetingelser (Wilken, 2011: 55). Bourdieu anvender to begreber til at beskrive den enighed, der er mellem agenter og felter. Det ene begreb, *doxa*, beskriver det som bliver taget for givet i et samfund, det som ikke er op til diskussion. Det betyder, at man i ligeså høj grad må interessere sig for det, der bliver sagt som det, der forbliver usagt, og undersøge hvilken selvfølghed der overleveres i feltet (Wilken, 2011: 56).

Det andet begreb som Bourdieu bruger til at beskrive enighed mellem agenter og felter, er *illusio*. Det omhandler den grundlæggende tro på kampen i feltet, som er det, der får agenterne til at deltage og investere i den (Wilken, 2011: 57).

Kapitalformer

Bourdieu bruger kapitalbegreberne til at identificere de forskellige former for magt i samfundet og kampen for indflydelse. Der findes, ifølge Bourdieu, fire kapitalbegreber: økonomisk kapital, kulturel kapital, social kapital og symbolsk kapital. *Den økonomiske kapital* omfatter i første omgang materiel rigdom, værdipapirer og eksempelvis ejendomme (Wilken, 2011: 58). Ser man på en kapitalistisk stat, er den økonomiske kapital altafgørende, men ifølge Bourdieu er den langtfra den vigtigste af kapitalerne. *Den kulturelle kapital* er den der fylder mest, og den bruges bl.a. til at forstå forskellene på de sociale klasser i et samfund og handler overordnet set om, at nogle forældre videregiver mere kulturel kapital end andre, og det kommer til udtryk i de sociale klasser.

Den kulturelle kapital har tre dertilhørende kategorier: den kropslige form, som også defineres som habitusbegrebet, den objektiverede form og den institutionaliserede form (Wilken, 2011: 59). *Den kropslige kulturelle begreb*, habitusbegrebet, foregår især fra forældre til barn eller anden form for primær socialisering ved overførsel af manerer, sprogbrug og alle andre vaner, lige fra hvilken julemad man foretrækker til ens politiske holdninger. En af Bourdieus væsentlige pointer angående den kropslige kulturelle kapital er, at jo mere man får overført fra sin primære socialisering, desto bedre vil man være til at indsamle kulturel kapital i eksempelvis uddannelsessystemet, fordi den kulturelle kapital allerede er indlært af individet (Wilken, 2011: 60).

Den objektive form omhandler bl.a. materielle ting i form af fx malerier, bøger eller bygninger. Man kan få adgang til denne, eksempelvis gennem økonomisk kapital, altså købe sig til de ting, der

skaber objektiv kapital. Man kan også tilegne sig objektiv kapital ved at sætte pris på overstående ting uden nødvendigvis at eje dem. Det at man som individ ikke ejer et dyrt maleri, men eksempelvis ved, hvem malerne bag er og forstår at kunne værdsætte dette, giver andel i den kulturelle kapital (Wilken, 2011: 60). Endeligt findes den kulturelle kapital i den institutionaliserede form, som er det, der implicerer eksamensbeviser, priser eller uddannelsesbeviser mm. Disse gør den kulturelle kapital legitim og er det, der er magtgivende i samfundet (Ibid.). Den kulturelle kapital kan kun overføres, hvis der er nogen kapital at overføre i familien. Det kræver også at familien har mulighed for at overføre kapital, og det vil som oftest afhænge af om familien har både tid og råd til at investere i børnene og give dem oplevelser og derudover også inkorporere meningen i en lang uddannelse i børnene. Selvom der ikke er en direkte forbindelse mellem kulturel kapital og økonomisk kapital, gør den økonomiske kapital det lettere at samle kulturel kapital (Wilken, 2011: 61).

Bourdieu opererer også med *social kapital*, herunder de fordele man kan forvente at få gennem sit sociale netværk. Bourdieu beskriver det yderligere som den profit man eventuelt kan høste af sine sociale investeringsstrategier. Sociale relationer skal plejes og vedligeholdes, hvilket koster tid og i nogle tilfælde penge – den sociale kapital hænger sammen med økonomisk og kulturel kapital, og kan være med til at forstærke disse. I forhold til den kulturelle kapital, hvor man eksempelvis har taget en uddannelse, fører det højst sandsynligt til en karriere. Sandsynligheden for dette bliver højere ved at have en stor social kapital, altså de rigtige sociale forbindelser. Den sociale kapital spiller også en rolle ift. magt, fordi sociale relationer og alliancer familier iblandt kan danne grundlag for indflydelse (Wilken, 2011: 62).

Endeligt findes *den symbolske kapital* som dækker over ære, ry, prestige og anerkendelse. Ifølge Bourdieu er symbolsk kapital profit i forklædning. Den økonomiske kapital kan omdannes til symbolsk kapital når velhavende familier eksempelvis donerer penge til en nødhjælpsorganisation, hvor den økonomiske kapital her omdannes til moral (Wilken, 2011: 63).

Alle mennesker har forskellige mængder af kapitalerne og kombinerer disse på forskellige måder. Kapitalbegrebet er omdrejningspunktet for Bourdieus arbejde med social reproduktion (Wilken, 2011: 64). Social reproduktion i denne sammenhæng dækker over idéen, at de forskellige kapitalformer så at sige “går i arv” i en given familie.

En ny kapital er *den erotiske kapital*, som Catherine Hakim argumenterer for, er mindst lige så vigtig som de andre kapitalformer. Kvinder har en længere historie end mænd ift. at udvikle sin erotiske kapital og studier viser, at kvinder som oftest har mere erotisk kapital end mænd (Hakim, 2010: 499). Der findes mange aspekter i den erotiske kapital. Skønhed spiller her en stor rolle men man skal være opmærksom på, at skønhed varierer fra område til område – skønhed i Afrika er ikke det samme som skønhed i Europa. Hertil findes seksuel attraktivitet som godt kan være anderledes end klassisk skønhed. Hvor skønhed omhandler ansigtet, handler seksuel attraktivitet i højere grad om kroppen, men kan også komme til udtryk igennem personlighed, femininitet eller maskulinitet (Hakim, 2010: 500). Et tredje element i den erotiske kapital er det sociale aspekt, evnen til at flirte, charmere, at få andre til at kunne lide én. Nogle mennesker er gode til at flirte og snakke, andre er ikke. Det fjerde element er en blanding af kropslig fysisk og social energi, altså mennesker der indeholder meget ”liv”. Det femte element kommer til udtryk i måden, hvorpå man præsenterer sig selv i form af eventuel make-up, parfume og generelt pleje af sit udseende. Når folk går til fest gør de mere ud af deres udseende for at fremstå mere attraktive, samt annoncere deres sociale status ved hjælp af accessories (Ibid.).

Det sjette element i den erotiske kapital er seksualiteten selv - evnen til at være en tilfredsstillende seksuel partner. Dette element er listet som det sidste, da det oftest kun foregår i privaten hvor de andre elementer af erotisk kapital kommer til udtryk i sociale og offentlige kontekster. Graden af de seks elementer er forskellige fra mænd og kvinder imellem og varierer blandt kulturer. Den erotiske kapital hænger sammen med den sociale kapital, da et attraktivt individ har større værdi, når det omhandler offentligt udfoldelse (Hakim, 2010: 503).

Symbolsk vold

Symbolsk magt er magten til at producere virkeligheden og til at få folk til at forstå verden på en bestemt måde (Wilken, 2011: 90). Symbolsk magt får dermed en bestemt virkelighedsforståelse til at fremstå sand. Det er dog ikke klart for personerne som er involveret, at der er tale om magtudøvelse. Disse virkelighedsforståelser, som udkommer af symbolsk magt, indlejres i habitus (Wilken, 2011: 90-91). Symbolsk magt sker gennem interaktion mellem mennesker, uden nogen form for fysisk magt. Symbolsk magt sker gennem symbolsk vold (Wilken, 2011: 91).

Symbolisk vold er ligesom symbolsk magt ikke fysisk, men fremgår som en usynlig tilstedeværelse. Symbolsk vold fremstår når man har magten til at navngive og klassificere, og dermed har man også magten til at få sociale grænser til at eksistere (Wilken, 2011: 91). Symbolsk vold kan ses f.eks. i politik, gennem lovgivning og socialisering (Ibid.). Dog er Bourdieus begreb om symbolsk vold ikke en udelukkelse af, at der kan forekomme fysisk vold (Wilken, 2011: 93). Symbolsk vold udøves i pædagogisk handling gennem autoriserede former for undervisning, eller gennem informationer om virkelighedsforståelse og hvordan verden er indrettet. Pædagogisk handling er relationer og institutioner, hvor samfundets dominerende kultur bliver overleveret. Den pædagogiske handling skaber og fremstiller den sociale doxa på ny og sikrer dermed de nødvendige overensstemmelser (Ibid.).

Analyse

Analyse af *Ludermanifestet* med inddragelse af Foucault

Luderstigmaet

GirlSquad har skrevet *Ludermanifestet*, for at synliggøre diskursen i vores hverdagsprog og gøre opmærksom på, at der er kommet en ny bølge indenfor feminismen, de skriver således: “(...)vi vil gøre op med det luderstigma, som i flere århundrede er blevet brugt til at udskamme, kontrollere og begrænse kvinder.” (Andersen, Et. Al., 2017: 9). Louise Kjølsten, Ekaterina Andersen og Nikita Klæstrup har slået sig sammen som det forhenværende GirlSquad⁴, og skrevet et manifest, der skal gøre op med luderstigmaet. Grunden til dette er, at de vil neutralisere ordet og synliggøre diskurserne, der er omkring luderstigmaet i vores samfund i dag.

GirlSquad fremstiller i *Ludermanifestet* deres egen formulering af ordet luder: “**luder** (substantiv)(...) = en frigjort kvinde)” (Andersen, Et. Al., 2017: 8). De tillægger altså ordet luder en anden konnotation, end der ellers er i samfundet. Betydningen adskiller sig fra *Den Danske Ordbog*, som definerer det således: “kvinde som tilbyder samleje og andre seksuelle ydelser mod betaling.”⁵. *Den Danske Ordbog* rummer en højere grad af hegemoni, da den fremstår som en officiel litteratur, som vi alle gør brug af.

---

⁴ <https://www.bt.dk/kendte/girl-squad-i-oploesning-jeg-maa-fokusere-paa-mine-egne-sager> (5.12.2018, kl.13:19)

⁵ http://denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Etnologi/Seksualitet/luder (5.12.2018, kl.13:13)

GirlSquad hævder, at der er større tendens til, at ordet kan blive både mis- og fejlbrugt i forhold til ordets oprindelige betydning, som beskrevet ovenfor. De mener, at ordet bliver brugt meget i vores hverdagsprog, og at det har en betydning for, hvordan kvindesynet er i dag. Der bliver i *Ludermanifestet* brugt flere eksempler på brugen af ordet luder, da de fortæller om deres egne oplevelser og erfaringer med dette (Andersen, Et. Al., 2017: 63-70).

Ordet luder hører under en magt, der eksisterer i samfundet. Sproget er altså en væsentlig del af magten. Sproget er, ifølge Foucault, med til at definere en sandhed om diskurserne og dermed magten. Uden diskurser ville der ikke være magtforhold, hvilket GirlSquad prøver at vise i deres bog. Det gør de ved brug af kommentarerne fra deres læsere til deres egne udtalelser om oplevelser med ordet luder - dermed forsøger de at synliggøre magten af ordet: "Jeg ville ønske, jeg havde læst *Ludermanifestet*, dengang jeg til en fest fik smidt i hovedet, at jeg lignede en luder. Skammen og vreden ramte mig som ung så hårdt, at det tog mig 50 år at fortælle historien." (Andersen, Et. Al., 2017: bagsiden).

Det samme gør sig gældende for debatten omkring sexismen⁶, hvor kvinderne ofte ikke fortæller deres historie omkring deres oplevelser med sexismen før mange år efter. Debatten omkring sexismen er bl.a. blevet diskuteret under #MeToo-kampagnen⁷, i podcasts⁸ af GirlSquad bag *Ludermanifestet* og ved SlutWalks⁹ (en begivenhed, der bliver afholdt hvert år i håb om at ændre på den danske voldtægts lovgivning). Ud fra ovenstående, kan brugen af ordet luder læses som værende normaliseret og naturliggjort i samfundet, hvilket har gjort kvinderne mere opmærksomme på, at det ikke er i orden at blive kaldt luder. Set i forhold til Foucaults teori kan det læses som, at diskurserne, der eksisterer i samfundet, har indflydelse på denne tankegang. Ved at være styret af diskurserne omkring ordet luder, er der ifølge GirlSquad, en tendens til, at kvinder bliver stigmatiseret som ludere.

GirlSquad svarer igen til luderstigmatiseringen, ved at udstille sig selv i bogen vha. billeder, hvor de er iklædt undertøj, tydelig make-up, løst hår, høje sko, intet tøj eller statement T-shirts. Det er en sammensmeltning af de ting, som samfundet associerer med en luder og det er disse ting GirlSquad

---

⁶ http://denstoredanske.dk/Geografi_og_historie/Folkeslag/Etnografiske_termer/sexisme (13.12.2018, kl.20.17)

⁷ <https://www.information.dk/debat/2017/12/metoo-kampagnen-fastholder-kvinden-rollen-offer> (13.12.2018, kl.20.15)

⁸ <https://www.dr.dk/radio/p1/ludermanifestet/ludermanifestet-1-6> (13.12.2018, kl.20.19)

⁹ <http://slutwalk.dk> (13.12.2018, kl.20.20)

mener, at de udadtil bliver vurderet på. De mener, at de bliver objektiveret og dermed ikke opfattet som individer (Andersen, Et. Al, 2017: 232). Man kan betragte det som, at de forbydes at udtrykke deres seksualitet. Forbuddet, som vi forstår ved Foucault, vedrørende deres seksualitet, medfører deres måde at udtrykke sig på i *Ludermanifestet*, hvor de vil afprøve og eksperimentere med forskellige former for adfærd. Den måde forfatterne bag bogen vælger at agere på, kan forstås som et oprør mod de indirekte forbud angående seksualitet, som samfundet har udstedt, grundet den politiske biomagt (Nilsson, 2009: 115).

I bogen har forfatterne illustreret, hvornår et individ betegnes som en luder i det 21. århundrede. Det er en test, der viser en række ja/nej spørgsmål, som resulterer i, om hvorvidt du er en luder eller ej (Andersen, Et. Al., 2017: 94-95, se bilag 1). Uanset, hvad læseren svarer, så undgår vedkommende ikke at blive kaldt luder. Hvis vedkommende der tager testen er en mand, så skriver de følgende: "Du går fri, men er muligvis stadig en tøsedreng eller en bøsserøv." (Ibid.). Dette citat viser i høj grad provokation, grundet brugen af ordene "bøsserøv" og "tøsedreng", da disse er negativt ladet. Provokationen er et andet gennemgående tema i bogen, hvilket viser oprørskhed mod nutidens problematik omkring synet på kvinder, som indebærer en gammeldags opfattelse af kvinders placering i samfundet.

Med udgangspunkt i Foucaults teori, er GirlSquad styret af begæret (Foucault, 1970: 8). Den gales tale, som i denne sammenhæng er GirlSquads ytringer, bliver der ikke lyttet til. Det er sket i flere debatter, hvor GirlSquad har været aktive deltagere, og her har de givet et forsøg på at overbevise samfundet om de bagvedliggende magtstrukturer, der eksisterer som eftervirkningen af patriarkatet. For at kunne påstå, at GirlSquad laver en moddiskurs til ordet luder, må man se på Foucaults teori om udelukkelsesprincipperne (Foucault, 1970: 9). Forbuddet kommer til udtryk ved forfatterens forsøg på at bryde med tabuer: "(...) at det feminine udtryk, som for eksempel den feminine krop og seksualitet, ikke burde være en modsætning til at være seriøs, tale om politik, akademiker eller blot have en holdning." (Andersen, Et. Al., 2017: 238). Som GirlSquad hævder i dette citat, er der et tabu omkring ikke at blive taget seriøst i eksempelvis offentlige debatter, hvis man er iklædt udfordrende tøj, som de er. Ved at de klæder sig som de gør, viser de, at de trodser de diskurser, der er om ordet luder. Dermed forsøger GirlSquad at skabe moddiskurser og gå imod de tabubelagte diskurser.

Grunden til at *Ludermanifestet* er blevet skrevet er, at GirlSquad har følt en tendens til, at de ikke bliver taget seriøst i offentligheden, på trods af deres akademiske baggrund. Det er udelukkende deres beklædning, der er afgørende for, hvorvidt de tages alvorligt. De ønsker at gøre opmærksom på den magt, der finder sted i samfundet og mener derfor, at man som kvinde skal reclaimere ordet luder (Andersen, Et. Al., 2017: 93). Derfor vælger de at kalde bogen for et manifest, altså et politisk statement - at de portrætterer sig som de gør, er med til at styrke deres budskab (Andersen, Et. Al., 2017: 92).

Den patriarkalske diskurs

En af de mange hovedpointer som GirlSquad fremlægger i deres bog *Ludermanifestet*, er særligt i kapitlet *#Kræv din orgasme*. Dette er kvindens ret til en seksuel frigørelse og retten til sex, som noget, der er nydelsesfuldt. Det skal hertil forstås at GirlSquad mener, at der er nogle bagvedliggende magtstrukturer i samfundet, som gør, at det er mandens seksualitet, der er i fokus: "Den kvindelige seksualitet har igennem århundreder været undertrykt, udskammet og ignoreret, og trods mange års kvindekamp er den fortsat ikke fri. Den kvindelige seksualitet er stadig underlagt mandens." (Andersen, Et. Al., 2017: 140). Som de her nævner, ønsker de at fremme den kvindelige seksuelle frigørelse. Det er samfundets struktur og det historiske aspekt der gør, at vi ikke er seksuelt ligestillede (Nilsson, 2009: 108-110).

GirlSquad nævner, at det historiske aspekt er en del af den diskurs, som ligger til grund for den seksuelle frigørelse af manden, og ikke af kvinden: "Historisk set, kan man se, hvordan kvinden er blevet opfattet som en ringere udgave af manden og senere som mandens ejendom, og derfor har hendes nydelse kun været vigtig, når den var forbundet med reproduktion." (Andersen, Et. Al., 2017: 145). GirlSquads teori om det seksuelle samfund, får de i høj grad fra kvindelige historikere, der beskriver udformningen af det seksuelle samfund. Ekaterina Andersen er selv teologistuderende, og der trækkes på hendes viden fra studiet, der både indbefatter Bibelen og kunst inden for religiøse rammer.

Diskurserne, som ikke er en synlig del af vores samfund, gør det implicit for os, at kvindens seksualitet er en ikke-frigjort størrelse. Diskurserne i samfundet er altså grundlagt af en gammel

patriarkalsk¹⁰ idé om, at kvindens seksualitet udelukkende er til reproduktion. Når man ser på patriarkatet som en samfundsstruktur, er det nævnelsesværdigt at vi ikke nødvendigvis lever i et patriarkat, men at der er en patriarkalsk diskurs i samfundet. Kvinden skal kunne føde børn og dermed bidrage til samfundets reproduktion.

Foucault bruger her begrebet om biomagten, hvor kvindens funktion bidrager til at reproducere i samfundet. Biomagten ligger så at sige i kvindens hænder, da det er med til at skabe en optimering af det levende. Man skal altså fremstå som det bedst mulige menneske, hvor reproduktionen er med til at danne den gode samfundsborger. Man kan såvel sige, at kvinden misbruger biopolitikken¹¹, da hun tager et bevidst valg om at stoppe for reproduktionen, ved hjælp af prævention eller et valg om ikke at få børn. Hun bliver dermed ekskluderet fra samfundet på en sådan måde, at hun ikke lever op til den rolle biomagten kræver af hende.

GirlSquad kæmper for at nedbryde de patriarkalske magtstrukturer i samfundet som de mener eksisterer. Disse patriarkalske magtstrukturer mener de finder sted, grundet kvindens seksuelle undertrykkelse stadig er under fokus, da der fortsat ikke er fokus på kvindens orgasme. Det er den penetrerende sex, der kommer manden til gode, og dermed er kvinden undertrykt (Andersen, Et. Al., 2017: 140-142). Foucaults teori om seksualitet, beskriver også sex, som ikke handler om selve akten, men derimod om sex i forhold til individet. GirlSquads ide om, at sex er en akt, som skal komme både manden og kvinden til gode, bliver dog nedgjort grundet patriarkatets magtstrukturer. Det er derfor kun manden, der får glæde af det. For at kunne få en akt, hvor begge parter tilfredsstilles, skal man dermed tage fat i individets forhold til sex, og dermed "kræve sin orgasme" (Nilsson, 2009: 108-110).

GirlSquad fremstiller i bogen *Ludermanifestet*, hvordan den patriarkalske diskurs er med til at forme, hvordan vi i samfundet opfatter en jomfru: "En jomfrus værdi hænger sammen med, hvor patriarkalsk et samfund er. Jo mere patriarkalsk samfundet er, jo vigtigere er jomfruelighed, og jo hårdere er straffen for at have "mistet" den." (Andersen, Et. Al., 2017: 154). GirlSquad tager endnu engang fat i det patriarkalske samfund, som stadig er en væsentlig del af nogle kulturer rundt om i verden. Med dette skal nævnes, at GirlSquad selv har defineret en forståelse af de patriarkalske

---

¹⁰ Patriarkatet er en social struktur, hvor manden er det dominerende overhoved, og kvinden er underlagt manden. Patriarkatet var tidligere en gruppe af dominerende mænd fra kirken, hvor det i dag kan ses som en samfundsstruktur. (Gyldendal, besøgt d. 5/12-2018 kl. 12:56)

¹¹ Biopolitik er stærkt implementeret af biomagten, hvis der er biomagt er der også biopolitik (Nilsson, 2009: 114)

magtstrukturer. De forstår den patriarkalske diskurs som, at kvinden er underlagt mandens dominans. De fremstiller kvinden som hende, der går i høje hæle, har kjole på, har pænt hår og pæne negle (Andersen, Et. Al., 2017: 41). Men som et paradoks til dette, stemmer GirlSquad godt overens med denne fortolkning af en kvinde, selvom de ihærdigt forsøger at bryde med de patriarkalske magtstrukturer.

Jomfrueligheden er stadig en tabuiseret diskurs, som for kvinder kan være svær at tale om. Vi bruger den diskurs til at give et indtryk af, hvem vi er som kvinder. Jomfruelighed er for GirlSquad ikke en forudsætning for, ikke at have haft penetrerende sex. Derimod mener de, at man kan "miste sin mødom" og dermed sin jomfruelighed på mange andre måder, end ved penetrerende sex, som er mandens forestilling om normativ sex (Andersen, Et. Al., 2017:153-154).

Instagram

Den feministiske gruppe GirlSquad gør i høj grad brug af de sociale medier, som en platform for deres kamp for ligestilling. De benytter sig især af det sociale medie Instagram, der hovedsageligt er en visuel platform, hvor man deler billeder og lader disse tale for sig selv. Her optræder den feministiske gruppe ofte letpåkledt med det formål at sætte fokus på kvindens seksuelle frigørelse: "Vi poster nudes og afklædte billeder som en del af vores feministiske kamp for at vise, at man godt kan være nøgen og en seksuel kvinde og stadig have holdninger og uddannelse." (Andersen, Et. Al., 2017: 225). Det kommer således til udtryk at GirlSquad ønsker at gøre op med den gradvise hegemoniske diskurs i samfundet, der siger, at kvinder ikke både kan være seksuelle væsner og samtidigt være oplyste og veluddannede individer. Set med Foucaults "briller" kan man argumentere for, at GirlSquad ved at synliggøre denne diskurs, fratager diskursen en stor sum magt. Ved at italesætte diskursens eksistens, bliver det nemmere at gøre op med denne.

Endvidere italesætter GirlSquad den gradvist hegemoniske diskurs i samfundet der siger, at kvinden er et aseksuelt væsen, der derfor ikke har behov for at udtrykke sin seksualitet: "Mænd fra hele verden ser mine billeder i undertøj og antager, at jeg må være en form for sexarbejder. Når en kvinde "udstiller sig selv" på den måde, må det jo være, fordi det er den eneste måde, hun kan forsørge sig på." (Andersen, Et. Al., 2017: 224). Når kvinden udtrykker sin seksualitet antages det, at det er fordi hun er tvunget ud i en situation, hvor hun ikke har en anden måde at forsørge sig selv

på. Man kan derfor argumentere for, at GirlSquads italesættelse af dette, fratager diskursen sin magt, og gør det herved nemmere for kvinder at gøre op med denne diskurs.

Ydermere kommer det i denne forbindelse til udtryk at GirlSquad ønsker at skabe en moddiskurs, der gør det legitimt for kvinder at udtrykke deres seksualitet: “Vi accepterer det seksualiserede samfund som en præmis, men kræver retten til at udtrykke vores seksualitet. Og det er den ret vi bruger når vi for eksempel lægger billeder ud på de sociale medier.” (Andersen, Et. Al., 2017: 52). Den feministiske gruppes aktivitet på Instagram beskrives først og fremmest som tre kvinder, der benytter deres ret til at udtrykke deres seksualitet. De forsøger således at skabe en moddiskurs, der legitimerer kvindens ret til at udtrykke sin seksualitet ved selv at gøre dette enormt eksplicit på de sociale medier. Man kan herved argumentere for, at den feministiske gruppes aktivitet på det sociale medie Instagram, er vigtig i kampen for kvinders seksuelle frigørelse. Her bliver det muligt at synliggøre diskurserne omkring kvindens seksualitet i samfundet og således fratage dens magt.

Forholder man sig omvendt kritisk til GirlSquads ukonventionelle strategi i kampen for ligestilling opstår spørgsmålet: Kan man kalde dét at dele billeder af letpåkledte kvindekroppe for feminisme, eller er dette blot at devaluere de sidste hundrede års kvindekamp? Kan man undgå ikke blot at fremstå som et sexobjekt? Tager man endnu engang udgangspunkt i Foucaults teori om objekt og subjekt, kan man argumentere for, at sociale medier som Instagram og øvrige sociale medier, er en medfaktor i at gøre kvinden til et aktivt subjekt fremfor et objekt. Kvinden kan selv vælge hvor, hvornår og hvordan hun ønsker at udtrykke sig seksuelt. Kvinden får herved mulighed for at tage styringen over sin egen krop og seksualitet og hvordan hun ønsker den skal udtrykkes frem for at blive et sexobjekt, man kan beskue.

Hvilken subjektivering- og objektiveringsproces udsættes de for?

I *Ludermanifestet* argumenterer GirlSquad for, at kvindens rolle bliver gjort til et objekt og en genstand for manden, hvilket medfører en oplevelse af ikke at blive taget seriøst, og at deres meninger og holdninger devalueres: “Vi har alle tre oplevet, at folk tvivlede både på vores intelligens og vores uddannelsesniveau alene på grund af vores udseende.” (Andersen, Et. Al., 2017: 51). De problematiserer og synliggør den diskurs hvor kvinder, gennem en proces, bliver set som sexobjekter. Med udgangspunkt i deres egne erfaringer med at være ansigt udadtil for den nuværende feministiske bølge, oplever de også at have fundet sig i at skulle gøres til objekt for virkeligheden. Selvom de rummer et højt uddannelsesniveau, så er det dermed institutionerne, der

gør fejl i at “tro” på disse kvinder. Man kan ikke både være klog, se godt ud og have en politisk holdning (Andersen, Et. Al., 2018: 52). De påstår at dette syn på kvinden som objekt, sker når de udtrykker deres kroppe, på en måde, der kan opfattes som en tilfredsstillelse for manden. Dette er ikke hensigten, men derimod et opråb om, at den kvindelige seksuelle krop også skal frisættes.

Set ud fra Foucaults analyse om magt udsættes individet for en subjektiverings- og objektiveringsproces, der gør det muligt for institutionen at forstå subjektet. De tre kvinder giver udtryk for denne følelse af objektivering, når de oplever at blive betragtet som genstand for beskueren og ikke som et subjekt med følelser. Processen er derfor også et udtryk for en strukturel magt, der ud fra visse præmisser, determinerer individets handlemuligheder, såsom at udtale sig i ligestillingsdebatter. GirlSquad må altså gerne udtale sig i ligestillingsdebatter, men de må ikke tage det tøj på eller se ud, som de vil. På den måde skildrer GirlSquad hvordan disse præmisser er uretfærdige for kvinder, der klæder sig anderledes inden for kategorien af højtuddannede og intellektuelle lægfolk.

“Selvom objekt, sexobjekt og objektivering er blevet almindelige begreber især i debatten om feminisme, så forsvinder begrebet subjekt ofte lidt, og dermed forsvinder også den forskel, der ligger i at være henholdsvis objekt og subjekt.” (Andersen, Et. Al., 2017: 229). Dette er igen deres forståelse af, at der i samfundet eksisterer en række patriarkalske magtstrukturer, som gør kvinder til objekter. Det bliver en flydende overgang mellem subjekt og objekt, og vi kan ikke skelne mellem de to. De tre kvinder fra GirlSquad er ansigtet udadtil, og dermed kan de også være “nemme ofre” for en objektivering i samfundet.

Analyse af *Ludermanifestet* ved inddragelse af Judith Butler

Kønskategorierne "mand" og "kvinde"

I GirlSquads *Ludermanifestet* beskrives en række diskurser i samfundet, som den feministiske gruppe synliggør og således forsøger at gøre op med, ved at opstille en række moddiskurser. GirlSquad kan således ses som at være skabere af en nyfeministisk moddiskurs til den gængse hegemoniske diskurs omkring mænd og kvinder. Det ses eksempelvis gennem italesættelsen af begreber som luderstigma, voldtægtskultur og hverdagssexisme (Andersen, Et. Al., 2017: 63-75, 185-200). Ved at sætte ord og begreber på nogle af de ting, der bliver brugt som magtredskaber mod kvinder, mener de, at man kan komme længere i den feministiske kamp for kvinders frigørelse. Spørgsmålet er, om GirlSquad reelt lykkes med at tage afstand fra eksempelvis den binære kønsdiskurs? Nogle ting peger på, at de gør et forsøg, men ikke desto mindre ender med at være tvetydige i deres kønsdiskurs. Et eksempel er, når den feministiske gruppe i *Ludermanifestet* indleder med at understrege, at deres kamp for ligestilling ikke blot består i en mandehadende agenda, men er "en kamp, som gavner mænd lige så meget, som den gavner kvinder og andre køn." (Andersen, Et. Al., 2017: 33). Her kommer det altså til udtryk, at de ikke blot ønsker at henvende sig til de to binære køns kategorier "mand" og "kvinde," men vil kæmpe en kamp for ligestilling blandt alle køn. Spørgsmålet er om de lykkes med dette? *Ludermanifestet* består af fem kapitler og først i det femte og sidste kapitel, henvender de sig til mennesker, der falder uden for den heteroseksuelle matrice (Andersen, Et. Al., 2017: 276). Forinden dette støder man på vendinger som "begge køn" der altså implicit skildrer, at der kun findes to køn (Andersen, Et. Al., 2017: 271).

Det er således et gennemgående karakteristikon for *Ludermanifestet*, at de italesætter aspekter, der tillægger sig kønskategorierne "mand" og "kvinde" og vurderer disse i forhold til hinanden. Tager man eksempelvis udgangspunkt i kapitlet *#Dick pics, hævnporno og nudes. Der er forskel. Så enkelt er det!* beskrives det her, at skældsordet "luder" er tilknyttet kvinden, og at et tilsvarende ord, der tilknytter sig den mandlige køns kategori, kan defineres som "fuckboi" (Andersen, Et. Al., 2017: 255). Her defineres dette skældsord, der skal beskrive mennesker som sexobjekter udelukkende for kønskategorierne "mand" og "kvinde". Hvad med de øvrige køn som nævnes i indledningen? Hvordan udskammes de seksuelt? Det kommer således til udtryk, at GirlSquad er bevidste om konsekvenserne ved at opfatte køn som binære men ikke desto mindre selv, på mange måder udtrykker sig i binære vendinger. Problematikken består altså i, at de ikke formår for alvor at tage den ikke-binære tænkning til sig i deres feministiske kamp. Set fra Butlers synspunkt, kan man argumentere for, at deres italesættelse af køn, er at spænde ben for dem selv i kampen for

ligestilling blandt mennesker. Butler mener ikke, at man kan forstå køn som en fast størrelse, men snarere som et flerfacetteret spektrum, hvor man kan positionere sig uafhængigt af sit biologiske køn alt efter hvor feminine, maskuline eller ikke-kønnede egenskaber man besidder, samt hvordan man selv ønsker at definere disse.

Et andet eksempel på GirlSquads tvetydige kønsdiskurs kan findes, hvis man kigger nærmere på definitionen af kønnene. Spørgsmålet er nemlig, om det er nok at redefinere ideen om, hvordan ”kvinder” skal defineres? Ifølge Butler ligger der et stort problem i, at man ikke har skarpt øje for den binære tankegang og -logik, der ligger bag hele kønsdebatten.

På den ene side, vil GirlSquad gerne skabe en moddiskurs, der skaber flere nuancer omkring køn, og kan på sin vis siges derigennem at rykke kønspolerne tættere på hinanden. Samtidigt, ligger de, på trods af det, bare stadig under for en internaliseret heteronormativ- og binær kønslogik, set ud fra et Butlerisk perspektiv.

Et eksempel på dette er, når GirlSquad i *Ludermanifestet* kritiserer det normative ”patriarkalske” syn på den henholdsvis mandlige- og den kvindelige seksualitet: ”I et patriarkalsk samfund dominerer den mandlige seksualitet den kvindelige. Den mandlige seksualitet ses som den dominante, aktive, penetrerende og aggressive. Den kvindelige seksualitet ses kun i relation til den mandlige og er derfor passiv og modtagende (...)” (Andersen Et. Al., 2017: 145). GirlSquad gør op med den normative kønsforståelse og idéen om kvinden som ”passiv” og manden som ”aktiv”. Dette kan ses som et forsøg på at bringe nuancer ind i forståelsen af kategorien ”kvinder” over for kategorien ”mænd”. Det store Butleriske ”men” består her i, at de glemmer at være bevidste om *selve* kategorierne. Den reelle frigørelse kan ikke finde sted uden et opgør med kønskategoriernes og heri fejler GirlSquad. På den måde går fjerdebølgefeministerne i samme fælde som sine forgængere fra tidligere feministiske bølger. Groft sagt, så mislykkedes det feministiske projekt i at slå helt igennem, fordi at det ikke lykkedes at tænke ud af boksen. Der mangler altså noget ”sofistikation” i deres politiske projekt.

På trods af det, er det ikke fordi, at Butler nødvendigvis ville mene, at de slet ikke rykker på noget. Når GirlSquad, som i eksemplet ovenfor, kritiserer definitionen af kvinder som passive og mænd som aktive, så kan der argumenteres for, at det trods alt er et skridt i den rigtige retning, set fra Butlers perspektiv. Det sker i og med at polerne begynder at blive ”blødgjort,” og ved at påpege de parallelle og nuancer, der ligger i og mellem dem. Man kan spørge sig selv, om det måske er netop en sådan ”blødgørelse” og nuancering af de binære poler, der forudsætter, at vi som samfund

overhovedet til at starte med, bliver modtagelige over for at kunne sætte os ind i en diskurs, der rummer Butlers kønsforståelse?

Sondringen mellem biologisk- og socialt køn

Når man taler om køn, skelnes der altså mellem et biologisk- og et socialt køn. Dette udelader den feministiske gruppe at italesætte, og selv når de prøver, virker det overfladisk og ikke eksplicit eller tydeligt. I deres anvendelse af kønskategoriene ”mand” og ”kvinde” tager man således udelukkende udgangspunkt i køn som en sammensmeltning, hvor det sociale- og biologiske køn ikke er adskilt. Ifølge Butler kan dette resultere i en række problematikker. Gør man ikke forskel på det biologiske- og sociale køn, begrænser man mennesket i dets identitetsdannelse, idet mennesket afgrænses til de diskurser, der er knyttet til det biologiske køn. Kønsategorien ”mand” bliver således skåret over en kam, og kønsategorien ”kvinde” bliver skåret over en anden og udelukker dermed muligheden for alsidighed i de to kønsategorier. Dette bidrager dermed til opretholdelsen af den binære orden, hvor det maskuline udelukker det feminine og omvendt. Endvidere kommer det dog til udtryk i *Ludermanifestet*, at GirlSquad ønsker at gøre op med den binære orden: ”Vi ønsker at gøre op med ideen om at der findes én rigtig måde at være kvinde på (...)” (Andersen, Et. Al., 2017: 100). Det beskrives således, at GirlSquad ønsker at gøre op med de egenskaber, der tillægges mænd og kvinder på baggrund af deres biologiske køn. Endnu engang er GirlSquad altså bevidste om konsekvenserne ved den binære orden, men er alligevel med til at bidrage til opretholdelsen af denne.

De tre kvinder performer det køn, de gerne vil være og identificere sig med, som hænder at være det biologiske køn, de er født med. Men havde det måske set anderledes ud, hvis en af medlemmerne i GirlSquad havde været homoseksuelle eller transkønnede, og ville de i så fald have haft mere eller mindre slagkraft i deres feministiske projekt? Dette vil vi komme mere ind på i afsnittet ”Privilegier og position: køn, etnicitet og krop”.

Intersektionalitet ift. etnicitet og klasse

Kvinderne i GirlSquad står relativt højt placeret i privilegiehierarkiet, set i et internationalt og socioøkonomisk perspektiv, i og med at være hvide mennesker i vesten bosiddende i Danmark. De italesætter selv vigtigheden i, at være opmærksomme på privilegier: ”En vigtig del af denne kamp er at blive bevidst om de privilegier, man selv besidder” (Andersen, Et. Al., 2017: 262). På trods af

det, tegner der sig et billede af, at GirlSquads forsøg på at bringe en mere ligestillingsorienteret og nuanceret kønsforståelse ind i samfundet, i nogle tilfælde, kan forestilles at gøre mere skade end gavn for den kvindelige frigørelse. Det kan eksempelvis formodes at være en risiko, når de i deres politiske projekt om at "reclame" ordet "luder" (Andersen, Et. Al., 2017: 59-95) ender med at snakke ud fra et punkt, hvor de virker til at have nogle blinde vinkler omkring intersektionalitet i forhold til bl.a. etnicitet og klasse. Dette, på trods af selv at ytre kritiske holdninger overfor privilegieblindhed. Med andre ord, virker det til, at de selv, i et vist omfang, ender med at blive en citering og reproduktion af en rigid opdeling mellem mænd og kvinder samt en unuanceret feminisme. GirlSquads intention er altså at ville gøre op med luderstigmaet. De mener, at ordet "luder" har konnotation af noget nedværdigende og bliver brugt som et magtredskab til at kontrollere kvinder, ved at sætte dem i en "social skammekrog". Ukritisk accept af denne konnotation og måde at bruge begrebet på som et magtredskab er, ifølge GirlSquad, et symptom på internaliseret sexismen (Andersen, Et. Al., 2017: 59-95). De slår ned på den dobbeltmoral, der ligger i, at en adfærd, der automatisk markerer en kvinde som "billig" eller en "luder," ikke har tilsvarende sociale sanktioner knyttet til sig, hvis det er en mand, der er tale om (Andersen, Et. Al., 2017: 68).

Hvad de ikke virker til at have øje for er, at de deler kvinder og mænd op i to stærkt afgrænsede og ikke mindst forenklede kategorier eller "enheder". De simplificerer problematikken markant ved at skære alle kvinder over en kam, i forhold til eksempelvis luderstigmaet. På den ene side, påstår GirlSquad at være fortalere for intersektionalitet, når de i deres manifest dedikerer en af deres mærkesager/kapitler til formålet (Andersen, Et. Al., 2017: 159-291). Samtidig kan man som læser få et stærkt indtryk af en privilegieblindhed, som enten er bevidst eller ubevidst, når der ikke bringes flere nuancer ind i problematikken omkring eksempelvis luderstigmaet. Ved at generalisere hvordan "kvinder" bliver udsat for devaluering af deres seksualitet og socialt udskammet, får man et indtryk af, at der er tale om et slags homogent lidelsesfællesskab. Virkeligheden, med alt hvad den rummer af socialøkonomiske forskelle mellem kvinder rundt omkring i verden, er en hel anden historie. En sort og fattig kvindes problemer omkring det at være kvinde og blive socialt kontrolleret og udskammet i forhold til en aktiv seksualitet, der bryder med normerne kan, set i perspektivet af intersektionalitet, ikke sidestilles med eksempelvis en hvid middelklasse kvinde i Danmark.

På samme måde kan man slå ned på, at GirlSquad ligeledes fremstår unuancerede når det kommer til deres udlægning om mænds rolle i forhold til luderstigmaet. Skal der ikke tages forbehold for nuancerne mellem hvilke grupper af mænd, der tales om? Hvis man forestiller sig som eksempel, på den ene side, en hvid, vestlig, ligestillingsorienteret mand, der stadig har en lettere internaliseret idé om, at der er en grænse for, hvor mange elskere en kvinde kan have over en periode før, at hendes seksualitet opfattes som devalueret. På den anden side eksempelvis, en midaldrende mand i Mellemøsten med et dybt konservativt kvindesyn. Spørgsmålet er, om det er holdbart at sammenligne disse to mænd når det kommer til fænomener som luderstigmaet eller feminisme i det hele taget? Man kan argumentere for, at der findes en parallel mellem mænds kvindesyn forskellige steder i verden og på kryds og tværs af forskellige socioøkonomiske klasser, men en direkte sammenligning virker søgt, set i lyset af Butlers feministiske teori omkring intersektionalitet og enhedsbegrebet.

På baggrund af disse iagttagelser kan man sige, at GirlSquad, visse steder i deres manifest prøver at være inkluderende over for et bredere spektrum af klasser og etniciteter end deres egen, igennem tale, men at der, ikke desto mindre, opstår tydelige afvigelser fra dette ideal. Samtidigt virker det i denne sammenhæng relevant at nævne, at det ene medlem af GirlSquad, Ekatarina Andersen, har en russisk baggrund. Hun beskriver flere steder i *Ludermanifestet*, hvordan hendes oplevelser med at blive kaldt for ”hende russeren”, og at blive associeret med prostituerede på grund af hendes etniske herkomst, har givet hende en forståelse af, hvordan det også må føles for andre at blive dømt på baggrund af deres nationalitet. Ved at have et medlem med den baggrund og erfaring, formår GirlSquad, trods alt, i sig selv, at have nogle flere nuancer med i deres repræsentation af kvinder end blot hvide, danske kvinder. Dette er en måde de formår at være inkluderende i deres feministiske praksis, selvom man stadig kan kritisere dem for ikke at lykkes med en bredere repræsentation og være mere overbevisende i deres inklusionsideal.

Skønhedsideal: kroppen

De tre kvinder i GirlSquad kan på mange måder siges både at dyrke og leve op til de normative kvindelige skønhedsideal. Dette er set i lyset af deres slanke kroppe og ved at de vælger at fremhæve deres kvindelige attributter. De performer derfor kønnet på en måde, der afviger fra eksempelvis mange tredje- og andenbølgefeminister. GirlSquad gør efter sigende dette for at skabe en moddiskurs til den patriarkalske kønsdiskurs. De anvender deres kroppe og deres påklædning som et værktøj til at synliggøre magten i denne kamp. De er selv meget bevidste omkring deres

udseende og det ansigt de vender udadtil, og det er på det område, deres aktivisme er mest genkendelig.

Man kan med andre ord sige, at medlemmerne af GirlSquad har en relativ høj erotisk kapital, som de aktivt bruger i deres aktivisme. Spørgsmålet er, om man kan leve op til en, normativt set, høj standard for skønhed og dyrke et normativt skønhedsideal uden samtidig at reproducere det?

Ud fra det kan man spørge sig selv, om de i virkeligheden kommer til at fremstå ”for perfekte” til at være repræsentanter for fjerdebølgefeminismens rækkevidde. Man kan forestille sig, at det mest er de kvinder, der falder inden for nogenlunde samme spænd af erotisk kapital, som kan identificere sig med GirlSquad og potentielt se dem som et forbillede. På den måde er de inkluderende over for dét segment, men man kan forestille sig at mange andre kvinder, som af den ene eller anden årsag ikke besidder samme mængde erotisk kapital, ikke vil kunne spejle sig i GirlSquads aktivismeform. Endnu engang ender GirlSquad altså med, grundet egen praksis, ikke at få inkluderet alle dem de italesætter at ville inkludere.

Skønhedsideal: det feminine

En ting der er interessant at tage i nærmere øjesyn, er fænomenet ”femininitet”. Det er langt fra alle, der imødekommer GirlSquads feministiske praksis. Særligt forsvarer de sig imod andenbølgefeminister, der mener, at GirlSquad ikke er rigtige feminister følge deres brug af normativt feminine udtryk og -artefakter (Andersen, Et. Al., 2017: 50).

Det kvindeideal der før i tiden blev taget afstand fra, bruges i dag af de tre kvinder i GirlSquad til at understrege, hvorfor det ikke er løsningen at forkaste det normativt feminine: “(...) hvis feminister undsiger sig det feminine (...) reproducerer de blot et forhold, hvor magt er ensbetydende med mandighed (...)” (Andersen, Et. Al., 2017: 51). Derfor bruger GirlSquad det normativt feminine til at understrege, at kvindelighed også er ensbetydende med magt: “Det var jo aldrig kjolerne eller blonde-bh’en, der var problemet. Det var tvangen og idéen om en “rigtig” kvinde,” (Andersen, Et. Al., 2017: 51). GirlSquads syn på og definition af begrebet ”femininitet” virker umiddelbart som forsimplet og mangelfuldt. GirlSquad sætter lighedstegn mellem det *normativt* feminine og *alt hvad femininitet indebærer*. Det gør de på trods af, at tilslutte sig synspunktet om det normativt feminine som en social konstruktion. Man skulle derfor tro, at den logiske konsekvens af den udmelding ville være, at skille det normativt feminine fra et mere universelt- eller naturligt femininitetsfænomen. Denne sondring italesættes ikke på noget tidspunkt i deres manifest og larmer i dens fravær.

Disse iagttagelser lægger op til en dybere undren, om hvorvidt der egentlig findes en præ-diskursiv femininitet eller ej.

Set i lyset af Butlers teorier, kunne man forestille sig, at det ville være mere nærliggende at spørge sig selv, om der i det hele taget findes en præ-diskursiv, kønsopdelt seksualitet. Eftersom Butlers teorier bygger på Foucault, kunne man forestille sig, at der ifølge Butler, ikke findes noget som en præ-diskursiv seksualitet – hverken kvindelig, mandlig, intet- eller andet-kønnet. Spørgsmålet er da, hvordan frigørelsen af den kvindelige seksualitet skal lykkes, i og med, der ikke er noget essentielt udgangspunkt at stræbe efter. Man kunne til gengæld forestille sig, at konsekvensen af dette, for den feministiske kamp, så må være at skulle skabe en ny, mere restriktionsløs diskurs omkring den kvindelige seksualitet samt femininitet.

Hvordan en sådan ny, alternativ diskurs skulle komme til livs eller se ud i det hele taget ligger uvidst. Ikke desto mindre kunne det have været en strategi, som GirlSquad *kunne* have brugt. De vælger at lade være og det får os til at undre os om hvorfor. Dette ville nok være umuligt, at kunne kortlægge eftersom, det er svært at udforske hvorfor mennesker gør som de gør. Alligevel har vi to bud på det. For det første, kunne det være et symptom på, at de, trods alt, stadig er under indflydelse fra den mere normative kønsdiskurs omkring femininitet. En anden årsag kunne være, at de trods alt, også er drevet, bevidst eller ubevidst, af motivationen for at få adgang til de privilegier, der kan følge med, når man accepterer en femininitetsdiskurs, der har udtalt grad af hegemoni i vores samfund. Dette kommer vi yderligere ind på i afsnittet ”Privilegier og position”.

En tredje mulighed kunne selvfølgelig være, at de oprigtigt talt tager det normativt feminine udtryk til sig ud af ren og skær fri vilje og lyst, uafhængigt af, at netop dette udtryk også tilfældigvis er, hvad den patriarkalske femininitetsdiskurs lægger op til. Dette er et større spørgsmål, som vi vil komme nærmere ind på i næste afsnit.

Et andet interessant perspektiv, er hvordan aseksualitet spiller ind i snakken om prædiskursivitet. Hvis vi antager, at der *ikke* findes en præ-diskursiv seksualitet, kunne man forestille sig, at den eneste måde rigtigt, at frigøre sig fra den diskursivt konstituerede seksualitet kunne ligge i, at erklære sig aseksuel. Det er interessant at forestille sig, at nøglen til den seksuelle frigørelse måske kunne ligge i den komplette afskrivning af seksualitet. Hvis det er tilfældet, ville GirlSquad være nødsaget til at ændre drastisk på deres strategi og visuelle udtryk. Ikke desto mindre, kunne man forestille sig, at det ville være mere inkluderende over for aseksuelle, a-gender og queer folk.

Skønhedsideal: diskursdrevet eller frit valg?

GirlSquad fremstår alle som cis-kønnede kvinder og afspejler på mange måder de krops- og skønhedsideal, vi præsenteres for i det daglige. Kigger man på billederne i bogen (se bilag 4), virker det ikke umiddelbart realistisk og troværdigt for læseren, at de mener, at man "bare" er god nok som man er. Spørgsmålet er nemlig, hvordan det kan være, at de har gjort så meget ud af at ændre udseendet, i stedet for at ændre på de normer, der netop fik dem til at ændre på deres udseende? Som kvinderne i GirlSquad ytrer, så er skønhedsideal aldrig fuldkommen opnåelige. De tre feminister påstår, at uanset om de lever op til de skønhedsideal eller ej, så er der ingen, der vil kunne opfylde de ideal, der findes i dag: "Vi dyrker nogle proportioner, der er tæt på umulige at opnå naturligt (...) Det medfører, at vi har et skønhedsideal, der kan være utrolig svært at navigere rundt i (...)" (Andersen, Et. Al., 2017: 103). Det kan de have ret i. Ikke desto mindre stræber de selv efter disse skønhedsideal, og spørgsmålet er hvordan det kan være? Nikita Klæstrup udtaler: "Jeg mener, at jeg gør alle de ting for mig selv. Jeg føler ikke, at jeg ligger under for det mandlige blik (...)" (Andersen, Et. Al., 2017: 100). Hun hævder, at det er en vigtig sag for hende, at stå frem med de kosmetiske behandlinger og diverse forskønnelsesprocesser, som hun går igennem, for ikke at reproducere urealistiske skønhedsideal. Man kan spørge sig selv, om at være ærlig omkring, det at leve op til og aktivt dyrke et skønhedsideal, i sig selv er nok til, at man ikke bidrager til at reproducere det. Det virker umiddelbart som en lidt for optimistisk argumentation. Nikita Klæstrup mener, at hun dyrker skønhedsidealet for hendes egen skyld og for at "opretholde mit udseende og ikke ændre på det (...)" (Andersen, Et. Al., 2017: 101).

Én ting er om hvorvidt de bidrager til reproduktionen af det normativt feminine skønhedsideal, en anden ting er, hvorvidt kvinderne i GirlSquad er *opmærksomme* på egne egentlige intentioner eller ej, og om de *i det hele taget er herre over dem*.

GirlSquad proklamerer, at det, der driver dem til at dyrke det normative feminine udtryk, ikke er funderet i en patriarkalsk kønsdiskurs, men i stedet af noget så uskyldigt og frisindet som, at de blot "har lyst" - altså at det er en fri og autonom beslutning de tager, som de frigjorte og ligestillede kvinder, de selv mener, de er. Man spørger sig selv, om det ikke virker som et lidt for "heldigt sammentræf", at det, som GirlSquad naturligt, af sig selv "bare" har lyst til, "tilfældigvis" sammenfalder med, hvad de fremherskende diskurser prædiker og kommanderer. Kunne man forestille sig, at den mest nøjagtige iagttagelse af GirlSquad er, at de blot er et produkt af deres samtid – et produkt af forskellige konkurrerende diskurser? Måske er de, når alt kommer til alt,

”bare” en gruppe, som i stedet for at være et udtryk for et autonomt projekt og -bevægelse, i virkeligheden ender med, i sig selv blot at være et produkt af og udtryk for modstridende logikker i samfundet på køns- og ligestillingsområdet. På baggrund af de overvejelser, kan man ane et mere grundlæggende, eksistentielt spørgsmål trænge sig på; er vi herre over egne handlinger eller er vi blot et produkt af omstændighederne omkring os? Findes der fri vilje eller er vi som mennesker drevet udelukkende af determinisme? Dette er et større emne, som ikke ligger inden for dette projekts rækkevidde, men kunne ikke desto mindre have været interessant at undersøge, hvis vi havde haft en større tidsramme.

Privilegier og position: køn, etnicitet og krop

GirlSquad står på mange måder i nogle privilegerede positioner. Dette gælder både når det kommer til køn, etnicitet, krop samt politiske ståsteder.

De tre kvinder opfatter sig selv som cis-kønnede, hvilket vil sige, at de oplever sig selv som, og identificerer sig med, det køn, de biologisk set er født med (Andersen, Et. Al., 2017: 47). At have en cis-kønnet selvopfattelse og -fremstilling af sig selv, er som oftest er en mere privilegeret situation end transkønnedes. Til gengæld italesætter GirlSquad solidaritet med transkønnede, hvilket man kan forestille sig, også skaber en vis anerkendelse i mere kønsliberale kredse. Dog tabes noget af denne anerkendelse i kraft af deres tvetydige kønsdiskurs og heteronormative, cis-kønnede udtryk. Samtidig kan dét, at de stadig har en fod inde for en mere normativ, konservativ kønsdiskurs måske være med til, at de opnår større genkendelse i den bredere folkeskare, hvilket i sig selv kan være en form for privilegium. En sådan genkendelse kan nemlig bl.a. resultere i, at man måske får mere adgang til eksempelvis udgivelse hos bogforlag, deltagelse i debatprogrammer og at man i det hele taget bliver set og hørt. Man kan på denne måde argumentere for, at GirlSquads budskab ikke havde været ligeså udbredt såfremt gruppens argumenter var opbygget omkring en mere rummelig og nuanceret kønsforståelse frem for den binære. Havde man undladt at bidrage til opretholdelsen af den binære orden, havde det således muligvis ikke været muligt at nå samme bredde og position som GirlSquad besidder i dag.

GirlSquad er selvsagt ikke selvforskyldt i egen etniske oprindelse, og kan på den måde ikke kritiseres i sig selv for at være hvide, vestlige kvinder. Det er med andre ord, et medfødt privilegium. Hvordan man som individ så forholder sig til sit eget etniske privilegium er en anden sag, som vi også har været inde i afsnittet ”Intersektionalitet ift. etnicitet og klasse”. På trods af at

italesætte et intersektionelt solidaritetsideal, formår GirlSquad ikke at være gennemgående og overbevisende i deres forsøg på at leve op til dette ideal (beskrevet i førnævnte afsnit). Igen kan man forestille sig, at der er en vis anerkendelse at høste, om ikke andet fra visse kredse, i at erklære sig intersektionelt solidarisk. Igen, kan det formodes at GirlSquad får glæde af dette til en vis grad, men dog alligevel i begrænset omfang grundet deres tvetydighed og tilsyneladende hykleri. Sidst, men ikke mindst, må GirlSquad formodes at høste en masse privilegier gennem deres krop og udtryk. For det første har de nogle kroppe, der rent fysisk lægger sig tæt op ad det gængse, normative kvindelige kropsideal. For det andet *dyrker* de tilmed dette krops- og skønhedsideal i stor stil. Udfaldet af de to ting tilsammen må formodes at være en stor gevinst i form af erotisk kapital, og dette må skønnes, på mange måder at være en privilegeret position. GirlSquads tvetydighed og tilsyneladende dobbelthed i deres politiske projekt med *Ludermanifestet* kan ses både som en fordel og en ulempe. På den ene side, er de mere udsat for at blive kritiseret for modstridende logikker og dobbeltmoral. På den anden side, kan man forestille sig, at de måske formår at høste privilegier fra flere forskellige diskursive sfærer på samme tid som beskrevet oven for.

Endvidere ville det være på sin plads atter at bringe spørgsmålet om inklusion på banen. Hvordan er GirlSquad inkluderende i deres feministiske praksis i kraft af de privilegerede positioner, de står i? På den ene side, kan de kritiseres for på mange måder ikke at være inkluderende over for en bredere repræsentation af diverse køn, klasser, etniciteter og kroppe. På den anden side, kunne man måske forestille sig, at der ligger en værdi i, at stå i en privilegeret position når man skal frem med et budskab – om eksempelvis intersektionel solidaritet og frigørelse af den kvindelige seksualitet. For selvom GirlSquad tilsyneladende snubler en del i deres egne idealer, kunne man måske alligevel forestille sig, at de et eller andet sted, alligevel er nogle gode frontkæmpere i kraft af de ressourcer og den politiske gennemslagskraft, der kan følge med den privilegerede position, de opererer ud fra.

Analyse af *Ludermanifestet* ved inddragelse af Pierre Bourdieu

Hvordan passer GirlSquads fjerdebølgefeminisme ind i Bourdieus og Hakims kapitalformer?

Bourdieu's fire kapitalformer bruges til at identificere de forskellige former for magt, der findes i samfundet: den økonomiske kapital, den kulturelle kapital, den sociale kapital og den symbolske kapital (Wilken, 2011: 58). Dertil findes en femte kapital, der ifølge teoretiker Hakim er mindst ligeså vigtigt for at definere magten i samfundet, den erotiske kapital (Hakim, 2010: 499) – denne

kapital bliver mere og mere væsentlig i det 21. århundrede, fordi der foregår en øget seksualisering i kulturen. Det er en kapital, der spiller en afgørende rolle på arbejdspladsen, i privatlivet samt i sociale hverdagsinteraktioner (Andersen, Et. Al., 2017: 77).

I *Ludermanifestet* kritiseres Hakims teori, fordi den ekskluderer de kvinder, der ikke lever op til de specifikke skønhedsidealiser i en bestemt kultur. Derfor besidder de ikke den samme mængde af erotisk kapital som de kvinder, der lever op til skønhedsidealiserne og denne tankegang er ikke feministisk (Andersen, Et. Al., 2017: 79). Ordet luder kan i dag blive brugt om hvem som helst. Når en kvinde bliver stemplet som luder, bliver hun sat i det GirlSquad kalder en "social skammekrog". Hun mister traditionelt sine privilegier og rettigheder som borger i samfundet eller som medlem af en social gruppe (Andersen, Et. Al., 2017: 67). Det som GirlSquad mener er interessant ved Hakims teori om erotisk kapital er, at den gør det muligt for kvinder at ændre deres seksualitet, fra at være noget skamfuldt, til at være noget magtfuldt og dermed ophæve luderpositionen som en social skammekrog (Andersen, Et. Al., 2017: 79).

For at definere, hvilken magt de tre forfattere Louise Kjølser, Nikita Klæstrup og Ekaterina Andersen besidder, kan man se på deres individuelle kapitaler: "Jeg får som sagt lavet fillers." (Andersen, Et. Al., 2017: 118). I citatet skriver Klæstrup i *Ludermanifestet*, at hun har fået lavet større læber, hvilket vidner om en økonomisk kapital – altså økonomisk rådighed til at ændre sit udseende, for at leve op til et skønhedsideal. Her kan den erotiske kapital sættes i forlængelse af den økonomiske kapital, fordi den gør, at individer har økonomiske ressourcer til at lave om på dem selv og dermed tilegne sig mere erotisk kapital i form af skønhed.

"Jeg får klippet og farvet mit hår. Jeg får lavet shellac på mine negle. Jeg får lavet ansigtsbehandlinger en gang om måneden. Jeg kan godt lide at *dresse op*. Jeg kan godt lide at træne min krop. Jeg kan godt lide rigtig skøre farver lipsticks og parykker, og så får jeg laserfjernet hår i bikiniområdet." (Andersen, Et. Al., 2017: 120). Dette citat vidner også om Kjølserns økonomiske kapital, som på samme måde som Klæstrups, er med til at øge den erotiske kapital. I bogen argumenteres der for, at det "naturlige" ideal er meget ekskluderende, fordi der skabes en gruppe af naturligt smukke og dermed privilegerede mennesker som du, hvis du ikke er født naturligt smuk, ikke kan blive en del af (Andersen, Et. Al., 2017: 118).

Forfatterne bag *Ludermanifestet* besidder også en kulturel kapital af den institutionaliserede form. Klæstrup har studeret retorik på Københavns Universitet, er blevet optaget på Journalist- og Mediehøjskolen og har skabt debat om feminisme og kønsroller i anerkendte medier (Andersen, Et. Al., 2017: 18). Kjølse er uddannet psykolog fra Københavns Universitet og har læst akademisk feministisk litteratur på universitetet (Andersen, Et. Al., 2017: 21). Andersen har en bachelor i teologi og er i bogens skrivende stund i gang med at færdiggøre sin kandidatgrad i religionsvidenskab med speciale i judaistik (Andersen, Et. Al., 2017: 14).

GirlSquads uddannelser vidner om stor kulturel kapital. Det er den, der hos Bourdieu fylder mest, og den fortæller om, hvilken social klasse individerne tilhører i samfundet (Wilken, 2011: 59). Høj uddannelse er et tegn på høj social klasse.

Bourdieu's teori om social kapital omhandler de fordele du kan forvente at få gennem sit sociale netværk. Den sociale kapital spiller en stor rolle i forhold til magt, fordi det kan være med til at danne indflydelse (Wilken, 2011: 62). I GirlSquad besidder alle tre kvinder stor social kapital i form af deres sociale medier. Det kan ses ved deres antal af følgere på henholdsvis Instagram og Twitter (se bilag 2).

Som det ses i det vedhæftede bilag har alle tre kvinder over halvtreds tusinde følgere på Instagram og Klæstrup har dertil over ti tusinde følgere på Twitter. Det betyder, at de når ud til mange mennesker når de poster billeder, holdninger og statements på sociale medier og har derfor meget indflydelse på deres følgere.

Den symbolske kapital som Bourdieu beskriver den, handler om ære, prestige og ry (Wilken, 2011: 63). Selvom Bourdieu sætter den symbolske kapital i forlængelse med den økonomiske kapital, kan den symbolske kapital ses, i dette tilfælde, som værende sammenhængende med den sociale kapital. Fordi GirlSquad har en stor social kapital i form af sociale medier, er der mange mennesker, der har en holdning til deres ry og ære: "I poster kun billeder for at få opmærksomhed. Jamen, det beklager jeg da! Og hvad poster du monstro dine billeder for? Udødelighed? Ære? Jerntronen og magten over de syv kongeriger?" (Andersen, Et. Al., 2017: 255). I dette citat understreger Klæstrup ved brug af sarkasme, at andre mennesker blander sig i, hvad de lægger ud på sociale medier og dermed prøver at få indflydelse på deres ry. Som det ses i bilag 3, er der vedhæftet et kommentarspor fra en statusopdatering som Klæstrup havde lavet på sin Facebookprofil, hvor hun havde udtalt sig om uønskede "dick pics" (Andersen, Et. Al., 2017: 75, se bilag 3). En af kommentarerne, som i øvrigt

er fyldt med grammatiske fejl, i sporet lyder som følger: ”Sorry, men havde lige noget selvrespekt end at give drengene skylden når det din egen du kan bare lade være med at sende nøgen billeder skal du se vi må håbe dine forældre er stolte.” (Andersen, Et. Al., 2017: 75, se bilag 3). Her ses det, at vedkommende prøver at give Klæstrup dårlig samvittighed over hendes handlinger ved at inddrage hendes forældre. Det forsøges her at vanære Klæstrups ry.

Det kan argumenteres for, at ordet luder besidder erotisk kapital, som kan bruges i bytte til den økonomiske kapital. Prostitution er penge for sex, der sker altså en udveksling mellem kapitalerne. Skal en person besidde nok erotisk kapital før vedkommende kan blive luder? Kan man forestille sig, at man skal have et vist niveau af skønhed og seksuel tiltrækning, som Hakim beskriver i sin teori, for at andre vil bekoste penge på én?

Hvordan positionerer det 4. Bølge feministiske felt sig til det overordnede feministiske felt?

*Feminisme*¹² er en ideologi som fremhæver kvinders samfundsmæssige og individuelle betydning og kæmper ligeledes for kvinders rettigheder og kønnenes ligestilling. En feminist er en tilhænger af feminismen, som tror på den sociale, økonomiske og politiske lighed mellem kønnene (Andersen, Et. Al., 2017: 32). Ser man på Bourdieus teori om felt, kan feminismen ses som et felt i samfundet, der har sine egne værdier at kæmpe for. I det feministiske felt er der flere positioner, der er relateret til hinanden og som står i modsætning til hinanden, som i dette tilfælde er de forskellige bølger af feminismen. For at analysere det felt som feminismen befinder sig i, og hvordan den fjerde bølge er positioneret ift. dette, må man starte med at identificere den kamp, der foregår i feltet (Wilken, 2011: 52). Analysen er med til at rekonstruere feltets udviklingshistorie og betingelserne for kampen, der foregår i feltet, som her er udviklingen af feminismen set i forhold til de forskellige bølger.

Feminister kan være uenige om, hvordan feminisme skal udtrykkes, men det feministiske felt har overordnet den samme grundværdi, en fælles vision og et fælles mål, men oftest forskellige holdninger til, hvordan målet opnås og hvilke midler, der skal tages i brug (Andersen, Et. Al., 2017: 34). Det vil altså sige, at der foregår en magtkamp internt i feltet. Ifølge Bourdieu handler en del af den kamp, der foregår i feltet om, hvor grænserne i feltet går. I Bourdieus teori og analyse af eksempelvis kunstfeltet forklarer han, at en del af kampen i dette felt handler om hvem, der kan

---

¹² http://denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Samfund/Kvindesagen/feminisme (8.12.2018, kl.15.31)

definere hvad kunst er (Wilken, 2011: 53). Denne teori stemmer overens med det feministiske felt, fordi en del af kampen handler om, hvem der kan definere, hvad feminisme egentlig er. Ifølge bogen *Ludermanifestet*, handlede den første bølge af feminisme i grove træk om retten til at stemme, indflydelse på politiske beslutninger, samt grundlæggende rettigheder til at arve, råde over egen indtægt, retten til egne børn efter skilsmisse og lige ret til uddannelse og ejendom (Andersen, Et. Al., 2017: 36). I anden bølge blev der kæmpet mere for ligeløn, fri abort, prævention, seksuel frigørelse og opgør med datidens kvindeideal, hvilket er den bølge der kan sættes mest i relation med den fjerde bølge (Andersen, Et. Al., 2017: 38). Den tredje bølge kan sættes meget i relation til Butlers teori, da deres mærkesager var, at køn ikke er en essens vi fødes med, men derimod noget vi performer. Der bliver derudover fokuseret på intersektionalitet og forskningsmiljøer (Andersen, Et. Al., 2017: 42). Den fjerde bølge af feminismen har ifølge GirlSquad fokus på kropsidealer, seksuelle krænkelser, privilegier og sociale medier (Andersen, Et. Al., 2017: 45).

Bourdieu mener, at man ikke kan deltage i feltet uden at acceptere feltets grundlæggende eksistensvilkår, hvilket GirlSquad gør da de mener, at de står på skuldrene af de tidligere feminister, der har kæmpet kampen før dem selv (Andersen, Et. Al., 2017: 294). GirlSquad vælger at dedikere *Ludermanifestet* til kommende generationer og skriver, at bare fordi verden og samfundet har set ud på en given måde betyder det ikke, at de behøver at blive ved med at se sådan ud, men at der er mulighed for at ændre tingene (Andersen, Et. Al., 2017: 295). Dette kan sættes i forbindelse med Bourdieus begreb *illusio*, altså at der er en grundlæggende tro på den kamp, der findes i det feministiske felt og at det er en kamp, der er værd at kæmpe og investere i (Wilken, 2011: 57).

Den fjerde bølge af feminisme positionerer sig anderledes end de andre bølger. Grundværdien for kampen er den samme, men i takt med, at samfundet ændrer sig og fordi nogle kampe allerede er vundet, herunder eksempelvis kvindernes ret til at stemme, som blev en del af grundloven i 1915¹³, har kampen tilegnet sig nye fokuspunkter. En af de ting der er afgørende for, at den fjerde bølge positionerer sig anderledes i forhold til de andre bølger, er den øgede teknologiske udvikling. Den øgede brug af internettet har gjort det muligt at nå ud til mange millioner mennesker og giver den enkelte mulighed for at påvirke og ændre verden. GirlSquad skriver, at de sociale medier kan være med til at skabe dialog og udvide den enkeltes horisont så vedkommende bliver opmærksom på den

---

¹³ <https://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/kvindelig-valgret-1849-1915> (5.12.2018, kl.15.49)

undertrykkelse, som man måske ikke selv oplever grundet hudfarve, køn eller klasse (Andersen, Et. Al., 2017: 46).

Ifølge GirlSquad bestod andenbølgefeministernes oprør i at tage afstand fra normerne, ved at smide bh'en, gå i tøj der ikke fremhævede kroppen samt protestere mod objektiviseringen af kvinder. Kjølens beskriver i et afsnit af *Ludermanifestet*, at hendes mor var andenbølgefeminist (Andersen, Et. Al., 2017: 41). Bourdieu beskriver i sin teori om habitus, at sociale og kulturelle vaner bliver indlejret i individet og genskaber tilhørsforhold til bestemte sociale grupper, som her kan sættes i forlængelse af felter i samfundet (Wilken, 2011: 45). På baggrund af dette, kunne man forestille sig, at Kjølens tilhørsforhold til det feministiske felt er skabt gennem internalisering af habitus fra hendes primære socialisering.

Gennem habitus, ifølge Bourdieu, imiterer vi andre mennesker og optager deres sociale dispositioner. Der sker hos individet en ubevidst internalisering gennem erfaring snarere end forklaring (Wilken, 2011: 47-48). Også Klæstrup er opvokset blandt stærke kvinder, der ikke har ladet sig styre af samfundets kønsbaserede forventninger og hun mener selv, at hun derfor er vokset op uden forståelse for de kønsroller det omkringliggende samfund har forsøgt at påtvinge hende (Andersen, Et. Al., 2017: 19). Her ses der også en internalisering af habitus, der er med til at understrege sammenhængen mellem individet og det sociale, og er en hjælp til at forstå individets virkelighedsforståelse (Wilken, 2011: 46).

Formår GirlSquad at skabe et billede af relationerne mellem mennesker i patriarkatet og derigennem synliggøre symbolske magtkampe i feltet?

GirlSquad berører både de relationer, som eksisterer mellem mænd og kvinder, men også mellem kvinder og kvinder. Relationen mellem mænd og kvinder, beskriver de som fortsat værende ikke ligestillet: "(...) vi som piger har fået at vide, at vi er lige så meget værd som drengene. Men hvor vi har oplevet, at vi alligevel ikke var helt lige så meget værd som drengene. Og hvor vi alligevel ikke helt kunne tillade os at gøre de samme ting." (Andersen, Et. Al., 2017: 9). Dette er blot et udsnit af forordene i deres bog *Ludermanifestet*. De starter deres bog med at beskrive et par af de forskelle, som eksisterer i samfundet blandt mænd og kvinder. Mænd er ledere hvis de viser lederpotentiale, hvorimod kvinder blot er dominerende. Mænd blev set som seje, hvis de havde en fri seksualitet, hvorimod kvinder ville være ludere (Andersen, Et. Al., 2017: 9). GirlSquad starter

derfor allerede med at gøre relationen mellem mænd og kvinder tydelig i deres bog: ”Vi er blevet kaldt ludere mange gange. Når vi ikke ville indrette os efter samfundets normer, og når vi ikke opførte os, som mændene gerne ville have.” (Andersen, Et. Al., 2017: 9).

GirlSquad beskriver også relationer mellem kvinder generelt. Denne form for relation beskrives som en form for misbilligelse. GirlSquad beskriver flere episoder, hvor nedværdigende kommentarer, om deres udseende, såvel som deres intelligens, ikke kun stammer fra mænd: ”(...)en kvinde skrev en kommentar til et af mine debatindlæg (...) At hun simpelthen ikke kunne læse, hvad jeg skrev, fordi hun blev ved med at se billeder af nøgne kvinder for sine øjne(...) Hun havde simpelthen besluttet sig for, at jeg nu engang var en dum, halvnøgen bimbo (...)” (Andersen, Et. Al., 2017: 112). GirlSquad beskriver dels relationen mellem kvinder og kvinder gennem kosmetiske behandlinger og skønhedsideal. Der bliver beskrevet hvordan det kan virke tabubelagt at få lavet kosmetiske behandlinger, dog er GirlSquad meget åbne omkring deres brug af disse. Kosmetisk sygeplejerske Christian Storm forklarer, at en af grundene til at det i Danmark kan være et tabubelagt emne, at få lavet kosmetiske behandlinger er, at vi i Danmark er meget konservative og ”jantelovsprægede” (Andersen, Et. Al., 2017: 117): ”Værst af alt er, at der er så mange kommentarer fra kvinder. Kvinder, der kender alt til, hvordan det føles konstant at blive begloet og bedømt. De kunne altså godt være mere solidariske.” (Andersen, Et. Al., 2017: 127).

Relationen mellem mænd og kvinder, og kvinder og kvinder, bliver beskrevet som et overlap, altså i form af kvinders tendens til at ville opnå visse skønhedsideal, og mænd som ser kvinder, som værende sexobjekter og kvinder skal tilfredsstille mænd seksuelt: ”(...) og som konsekvens deraf kvinders fiksering på deres eget udseende – stammer fra, at kvinden på en måde i vores kultur altid er blevet set som sex, hvorimod manden er blevet set som ånd.” (Andersen, Et. Al., Birch, 2017: 128).

Ludermanifestet er delt op i seks kapitler som beskriver en symbolsk magtkamp, altså en bestemt måde at få folk til at forstå verden på. De magtkampe og former for virkelighedsforståelse bogen skildrer, er blevet indoptaget i habitus, f.eks. den største kamp der udspilles i bogen - kvinders seksuelle frigørelse: ”En anden vigtig mærkesag for fjerdebølgefeminister er frigørelse af den kvindelige seksualitet, fordi den i århundreder er blevet brugt til at undertrykke og udskamme dem.” (Andersen, Et. Al., 2017: 52).

Ekaterina Krarup Andersen er gift, mor og i gang med en kandidatgrad i religionsvidenskab, født i Moskva og har prøvet at tilpasse sig det danske samfund (Andersen, Et. Al., 2017: 14-15).

Andersen har været i et ægteskab, som var præget af vold både fysisk og psykisk. Andersen mente, at hun som konsekvens af dette begyndte at være mere påpasselig med sin påklædning og begrænsede sin kontakt til det mandlige køn, i frygten for at blive kaldt luder af sin egen mand: ”Hvad med fremtiden? Jeg ønsker mig en fremtid, hvor mine døtre ikke bliver udsat for hustruvold, ligesom jeg blev. At de ikke bliver voldtaget, ligesom jeg blev.” (Andersen, Et. Al., 2017: 17).

Nikita Klæstrup læser på Journalist- og Mediehøjskolen og er opvokset på Lolland med sin familie. Derudover har hun været med til at skabe debat om både feminisme og kønsroller i medierne (Andersen, Et. Al., 2017: 18). Da Klæstrup var 20 år gammel, blev hun kendt for hendes kjole hun bar til gallafest i Konservativ Ungdom. Hun forklarer, at hun aldrig har følt, at hun både kunne klæde sig som hun ville, samtidig med at have noget mellem ørerne, indtil den gallafest (Andersen, Et. Al., 2017: 19): ”Jeg har altid været omgivet af stærke kvinder, som kunne klare alt i verden og i hvert fald ikke lade sig styre af samfundets kønsbaserede forventninger til dem. Jeg er derfor vokset op uden egentlig forståelse for de kønsroller, som min omverden har ønsket at påtvinge mig.” (Ibid.).

Louise Kjølsten er uddannet psykolog og også kendt under navnet Twerkqueen. Kjølsten beskriver, at siden hun begyndte at læse akademisk feministisk teori, gik det op for hende, at hun altid har været feminist (Andersen, Et. Al., 2017: 20). Hun er vokset op med utraditionelle kønsroller i hjemmet og mener derfor, at hun fra barnsben har lært, at man skal gøre det, man er god til, og det man kan lide at lave (Ibid.): ”Jeg blev også trodsig, da jeg fik at vide, at jeg på magisk vis gik fra at være en stærk, selvstændig og feministisk kvinde til et sexobjekt, i det øjeblik jeg begyndte at danse med numsen.” (Andersen, Et. Al., 2017: 21).

#Reclaim ordet luder! er bogens første kapitel som omhandler den stigmatisering, der følger med, når ordet ”luder” bliver brugt om nogen. GirlSquad tager kampen op for at få vendt ordet fra at være et negativt stigma: ”Luder bliver ikke brugt som synonym for sexarbejder, men i stedet som en social skammekrog for de kvinder, som afviger fra normen.” (Andersen, Et. Al., 2017: 63). GirlSquad lægger vægt på, at ved brugen af ordet luder, er der tale om brug af magt. Dog er målet for GirlSquad, at forståelsen af ordet luder, bliver ændret: ”Begrebet luder har meget lidt med sex

og alt med kontrol at gøre.” (Andersen, Et. Al., 2017: 69). Der bliver lagt vægt på, at kvinder lige såvel som mænd, kan nyde sex og dette ikke er forkert eller gør kvinder mindre værd end mænd.

I kapitlet *#Du har ret til at se ud, som du vil!* handler det om at gøre op med tanken om, at der kun findes en rigtig måde at være og se ud på, når man er kvinde. Dermed vil GirlSquad gøre op med den virkelighedsforståelse, at der kun findes en måde at være rigtig kvinde på. GirlSquad besidder en stor grad af social kapital og de kan dermed have indflydelse på de danske kvinders skønhedsideal, særligt gennem de sociale medier. Den sociale grænse, hvad angår skønhedsideal, kan GirlSquad have en lille del i at ændre, da de gennem deres sociale kapital, har mulighed for dette (Wilken, 2011: 91).

I kapitlet *#Kræv din orgasme!* er der fokus på den kvindelige seksualitet og den undertrykkelse som følger med: ”I et patriarkalsk samfund dominerer den mandlige seksualitet den kvindelige. Den mandlige seksualitet ses som den dominante, aktive, penetrerende og aggressive. Den kvindelig seksualitet ses kun i relation til den mandlig (...)” (Andersen, Et. Al., 2017: 145). Dermed er der også klar tydelighed om magten og magtudøvelse ved sex for de personer, som det involverer. I dette kapitel opfordrer GirlSquad kvinder til at ændre den virkelighedsforståelse omkring sex, til at være forståelsen af, at sex skal være en nydelse for begge parter og ikke kun manden: ”Det er begge parter ansvar og indsats at få kvinden til at komme.” (Andersen, Et. Al., 2017: 157).

#Hvis det ikke føles rart, så er det ikke rart! Victimblaming¹⁴ og seksuelle overgreb er emnet i det fjerde kapitel. Grunden til GirlSquad har fokus på dette, er grundet den skam, seksuelle overgreb kan skabe for den og problematikken i, at kvinder fortsat kan føle skam efter overgreb (Andersen, Et. Al., 2017:173). I dette kapitel er der tale om den fysiske vold, der kan forekomme. Derudover er der tale om måden seksuelle overgreb bliver indlejret i habitus: ”Den måde vores kultur portrætterer seksuelle overgreb på er nemlig slet ikke så repræsentativ for de fleste overgreb, der bliver begået. De skiller sig ikke synligt ud af mængden og går ikke rundt med et kæmpe neonskilt med ”voldtægtsmand?” (Andersen, Et. Al., 2017: 174). GirlSquad beskriver altså magten til at få et andet menneske til at skamme sig over noget, man ikke burde skamme sig over. Ved overgreb er

---

¹⁴ At man efter et overgreb giver den krænkende skylden for overgreb, for eksempel ved at sige at en pige selv er skyld i, at hun bliver gramset på, når hun går i stramt tøj (Andersen, Et. Al., 2017: 173)

det også klart for personerne, som er involveret, at der er tale om magtudøvelse, hvor måden samfundet fungerer på, bliver virkelighedsforståelsen ved overgreb gjort til noget skamfuldt: ”Denne sociale eksklusion og eventuel udskamning virker så truende, at man går imod sine egne overbevisninger og griner ad noget, man ellers beskriver som sygt og forkert.” (Andersen, Et. Al., 2017: 203).

#Dick pics, hævnporno og nudes. Der er forskel. Så enkelt er det! Samtykke, hævnporno og nude selfies. Det syn der eksisterer omkring letpåkledte piger på de sociale medier, beskriver GirlSquad som værende misforstået. Der er en grænse mellem selv at tage letpåkledte billeder, og at ens billeder bliver delt uden samtykke: ”Vi oplever ofte, at folk netop mener, at vi selv beder om dick pics, fordi vi ligger sådan nogle billeder ud.” (Andersen, Et. Al., 2017: 245). GirlSquad berører også samtykke, altså det ulovlige ved at dele billeder og videoer uden samtykke (Ibid.). Den symbolske vold gennem lovgivning bliver hermed brudt: ”Jeg oplevede, at der på Offensimentum, den efterhånden berygtede Facebookgruppe hvor unge mennesker udstillede eller hængte andre ud, var en dreng, der søgte *nudes* af mig. Han gjorde det sågar meget klart, at han ikke ville have nogen af de billeder, der var på min Instagram-profil.” (Andersen, Et. Al., 2017: 218).

I kapitlet *#Vi har ikke ligestilling, før alle er lige stillede!* beskrives det patriarkalske samfund og interaktionen mellem mænd og kvinder, som netop det GirlSquad håber kan ændres – mændene skal ikke alene besidde magten: ”Vi vil gøre op med forestillingen om, at feminisme kun er en kamp mod sexismen. Feminisme i Vesten har længe været ensbetydende med den hvide middelklasse kvindes kamp: kampen mod at blive undertrykt på grund af sit køn.” (Andersen, Et. Al., 2017: 262). Magten i patriarkatet eksisterer som en form for usynlig tilstedeværelse. Dermed har patriarkatet også magten til at få de sociale grænser mellem mænd og kvinder til at eksistere: ”Et patriarkalsk samfund har desuden en tendens til at være *mandscentreret* og fokusere på mænd, deres handlinger og udsagn. Medierne, såsom aviser, fokuserer primært på, hvad mænd har gjort og sagt.” (Andersen, Et. Al., 2017: 271). Fjerdebølgefeminisme, set ud fra GirlSquads synspunkt, skal altså være med til at bekæmpe seksuel krænkelse, man skal have lov til at se ud som man vil uden at blive undertrykt, kvinders nydelser er ligeså meget værd som mændenes. Det handler om at blive ligestillet på alle punkter. Ifølge dem, skal kvinders virkelighedsforståelse ændres, og de sociale grænser mellem mænd og kvinder flyttes, for at nå til det punkt: ”Derfor handler

fjerdebølgefeminisme om at aflære patriarkatet og om at blive bevidst om de forskellige former for undertrykkelse, der giver mennesker ulige vilkår i samfundet.” (Andersen, Et. Al., 2017: 274).

Diskussion

GirlSquad argumenterer for, at der i år 2012 opstod en ny feminisme, som kan karakteriseres som fjerdebølgefeminisme. GirlSquad identificerer sig i høj grad med denne og anser sig selv som værende forkæmpere for denne feministiske bevægelse. Spørgsmålet er om der virkelig er tale om en ny feministisk bølge? Hvad er der mere at kæmpe for?

I dagens Danmark har både mænd og kvinder stemmeret, barselsorlov og fri abort vedtaget ved lov. Kvinder har således samme rettigheder som mænd når det kommer til politisk indflydelse og selvbestemmelse over egen krop. Mænd og kvinder positionerer sig herved lige for loven og der kan dermed argumenteres for, at Danmark er et land med ligestilling og har været det i mange år. Tager man udgangspunkt i dette kan det være svært at forstå, hvilken relevans feminismen har i dag. Feminismebegrebet beskriver kampen for ligestilling og såfremt vi i Danmark har opnået dette, ophører den feministiske bevægelses eksistensvilkår. Så hvorfor taler man om en ny feminisme, en ny bølge, hvis der ikke er mere at kæmpe for?

Ifølge fjerdebølgefeminismen er kvinden endnu ikke frigjort og vi har endnu ikke opnået ligestilling. Som belæg for dette argumenteres der for, at der i samfundet eksisterer en række patriarkalske magtstrukturer, som fastholder kvinden i sin undertrykte position. Der er altså ikke tale om en juridisk differentiering i kønnenes rettigheder, men en bagvedliggende magtudøvelse. Det beskrives at denne ulighed i magtforholdet mellem mænd og kvinder særligt kommer til udtryk, når det omhandler kvindens krop og seksualitet. Her argumenteres der for at kvindekroppen fortsat objektiveres og sexificeres, og at man som kvinde derfor skal kæmpe for retten til sin egen krop og seksualitet.

Danmark har således opnået hvad der kan karakteriseres som “gradvis ligestilling”. Juridisk set er alle danskere lige for loven på trods af køn, etnicitet, seksualitet mm. Den danske lovgivning tilgodeser alle. Problemet opstår i måden hvorpå vi ser hinanden og hvilken værdi vi tillægger hinanden. I dagens Danmark er vores samfund styret af en række diskurser, der fordrer og legitimerer en differentieret kønsforståelse, hvor manden anses som værende det dominerende køn

og tillægges derfor større værdi end kvinden. I opgøret med de patriarkalske magtstrukturer er vi langt fra i mål og således berettiges den feministiske bevægelses eksistens.

Spørgsmålet er hvordan man gør op med en magtstruktur som ikke er synlig i samfundets strukturelle opbygning? Hvordan skaber man som samfund ligestilling, hvis lovgivning og institutionel magt er utilstrækkelig?

Som resultat af fjerdebølgefeminismens forsøg på at synliggøre de patriarkalske magtstrukturer, opstod en reaktion som #MeToo-bevægelsen. Den startede i 2006 af Tarana Burke, men tog først rigtig fart i 2017, da den blev genoplivet af sanger og skuespiller Alyssa Milano på Twitter. Hun anklagede Harvey Weinstein for at begå seksuelle krænkelser mod kvinder i Hollywood¹⁵.

D. 9. oktober 2017 blev den amerikanske filmproducent Harvey Weinstein fyret efter nye oplysninger i sagen om sexchikane¹⁶. I 2017 og 2018 har #MeToo-bevægelsen været på sit højeste og omhandlet kvinder, der er trådt frem i offentligheden og delt historier på de sociale medier om krænkelser, sexismen og voldtægter. *Ludermanifestet* blev udgivet i 2017 og er derfor udkommet på det tidspunkt, hvor #MeToo-bevægelsens bølger var højest, hvilket kan være en af grundene til at DR, som er udgivelsesforlaget, har set den som en potentielt populær bog. *Ludermanifestet* tager blandt andet fat i seksuelle krænkelser og overgreb som værende en del af fjerdebølgefeminismens hovedproblematikker. Bogen tager altså fat i emner, der er hyppigt omdiskuterede, og den passer derfor godt ind i samfundets kontekst.

Som reaktion på den #MeToo-bevægelse der har foregået, har Sverige indført en ny samtykkelov der skal gøre det lettere at dømme folk for voldtægt¹⁷. Selvom #MeToo er startet i USA, er det blevet en bevægelse, der har påvirket hele verdenen. I Frankrig er der også blevet gjort nye tiltag, der skal være med til at styrke ligestillingen. Den franske præsident, Emmanuel Macron, vil sikre bedre hjælp til ofre for seksuelle overgreb og håndhæve strenge straffe til gerningsmændene bag overgrebene. Derudover vil han gøre det nemmere for ofre at anmelde overgrebene. Det vil blive

---

¹⁵ <https://politiken.dk/tag/main/MeToo> (Besøgt d. 13/12-2018, kl. 9:07)

¹⁶ <https://www.dr.dk/nyheder/tema/metoo> (Besøgt d. 13/12-2018, kl. 9:08)

¹⁷ <https://politiken.dk/udland/art6257537/FAKTA-Sådan-vil-Sverige-gøre-sex-uden-samtykke-ulovligt> (Besøgt d. 13/12-2018, kl. 10:47)

muligt at anmelde overgreb hjemmefra over nettet, hvor vedkommende kan komme i kontakt med de ansatte på politistationer og dermed få hjælp til, hvad de skal gøre¹⁸.

Som *Ludermanifestet* indikerer, handler meget af den feminisme, der foregår i dag om, at der er mange kvinder på verdensplan, der oplever seksuelle overgreb, krænkelser og chikane. Hvilke konsekvenser har det for kvinder, at der er en manglende ligestilling blandt kønnene? Hvilke samfundsmæssige virkninger har den manglende ligestilling, og hvad siger det om den kontekst som *Ludermanifestet* er skrevet i?

Udenrigsministeriet skriver bl.a., at overgrebene, chikanen og krænkelserne giver kvinder og piger på verdensplan, sundhedsmæssige udfordringer som er det, der skaber ulighed og eksklusion på arbejdsmarkedet. Det er også ting, der kan føre til uønskede graviditeter, tidlige (og måske uønskede) ægteskaber samt manglende skolegang¹⁹. På FN's liste over verdensmål er det femte mål, at der skal skabes ligestilling mellem kønnene. Et af målets underpunkter er bl.a., at: ”Alle former for vold mod alle kvinder og piger i de offentlige og private rum skal elimineres, herunder menneskehandel og seksuel og andre former for udnyttelse”²⁰. På verdensplan mangler der altså ligestilling, men kan der argumenteres for, at selv i de lande der udadtil virker ligestillede, stadig er ulighed blandt kønnene?

Som manifest er bogen *Ludermanifestet* et udtryk for en stadig ny erklæring af fjerdebølgefeminismens eksistens i Danmark. Udgivelsen skete kort efter eksplosionen af #MeToo kampagnen, og adresserer en lang række af de problematikker, der gør sig gældende i hele #MeToo debatten. Bogen fremstillet på dansk, udgivet inden for danske rammer og henvender sig derfor til et dansk publikum.

Selvom bogen ikke har haft stor betydning i international sammenhæng, så vil en bog som denne tilegne sig opmærksomhed i Danmark. Det er til dels, fordi de tre kvindelige forfattere har været meget aktive i offentlige debatter og på de sociale medier, men også fordi den netop adresserer noget sårbart, såsom at stå ved sin seksualitet og retten til at udtrykke den.

Man kan dog diskutere, hvorvidt det at lave et manifest i Danmark, giver forfatterne rettighederne til at definere standpunkterne inden for fjerdebølgefeminismen. Spørgsmålet er om bogen også kan

---

¹⁸ <https://www.dr.dk/nyheder/udland/frankrigs-macron-mere-hjaelp-til-ofre-overgreb> (Besøgt d. 13/12-2018, kl. 10:52)

¹⁹ <http://um.dk/da/ligestilling/nyheder/newsdisplaypage/?newsID=C263119E-021C-4D70-8AC4-C6C7DAA015C5> (Besøgt d. 13/12-2018, kl. 11:09)

²⁰ <https://www.verdensmaalene.dk/maal/5> (Besøgt d. 13/12-2018, kl. 11:17)

gøre sig gældende i et internationalt perspektiv? Man skal huske på, at *Ludermanifestet* udover at være skrevet i Danmark, er skrevet af tre hvide, nordiske og privilegerede kvinder. Den er skrevet i et land, hvor kvinder og mænd er lovmæssigt ligestillede, men langt fra er ligestillede, når man ser på voldtægtssager og andre seksuelle krænkelser.

I forhold til de omstændigheder bogen blev skrevet i, kan man argumentere for, at den feminisme, der opereres med inden for de danske rammer, er det, der kaldes ”White Feminism”: “In feminism, we have a toxic brand called white feminism that serves straight, cisgender, heterosexual, upper middle class, white women and the reason this brand survives decade after decade is because of how closely it keeps aligning with white supremacy.” (University Wire; Carlsbad, 2017).

Problemet, som også undervejs er blevet pointeret i analysen, drejer sig primært om fraværet af intersektionalitet i den feministiske praksis. Generelt set kritiseres den hvide feminisme for ikke at tage højde for de faktorer, der eksempelvis for kun få årtier tilbage, raceadskilte afroamerikanere fra hvide europæere: ”At the end of the day, white feminism without Intersectionality is white supremacy.” (University Wire; Carlsbad, 2017). Det kan derfor ikke gå ubemærket hen, at der i historisk og kulturel forstand, ikke har været ligestilling mellem kvinder verden over: ”all lives cannot matter, when black lives are not treated like they matter (...)” (University Wire; Carlsbad, 2017).

Dette kan man argumentere for også gør sig gældende i feminismen, som den fremstilles i Danmark. Det er ikke fordi det, den hvide feminisme kæmper for, ikke har relevans for andre kvinder med anden etnisk baggrund end europæisk eller dansk, men problemet ligger i, at det er et privilegium at være hvid i forhold til at være af anden kolorit. De fleste forbinder feminister med hvide kvinder: ”When we talk about feminism in this country, we immediately picture a White woman or consciously place White women when making that point in visual media.” (University Wire; Carlsbad, 2017).

For at lave om på det, ville det kræve, at der i en fjerdebølgefeministisk praksis i flere forskellige lande, og med så stort et diversitetsspænd som muligt, var en repræsentation af feministiske kvinder, for at få flest mulige nuancer med. I så fald ville det holde graden af tilstedeværelsen, eller mangel på samme, af dobbelthedsfænomenet op mod forskellige socioøkonomiske klasser, kulturelle forskelle og forskellige mængder af diverse kapitalformer, som både de feministiske aktører samt det omkringliggende samfund og segmenter besidder.

Kunne man for eksempel forestille sig, at fjerdebølgefeminister, der befinder sig i et mindre privilegeret område o.e. samfundssegment, måske lykkes mere med at leve op til idealet om at være omfavnende og indsigtfuld ift. intersektionalitet, fordi der generelt er mindre risiko for at blive ramt af privilegieblindhed i deres område? Og hvad med eksempelvis fjerdebølgefeminister, der kæmper for ligestilling i lande, der som udgangspunkt er markant mindre ligestillede? Man kunne forestille sig, at råderummet for hvad man kan gøre, før at det bliver alvorligt sanktioneret, for disse aktører er mere begrænset end for fjerdebølgefeministerne herhjemme. Hvilken konsekvens har det for aktørerne i den feministiske praksis? Og har det nogen indvirkning på graden af selvmodsigelse? Bliver der længere eller kortere mellem ideal og praksis, desto mere pres man ligger under for af omgivelserne?

Konklusion

I det følgende afsnit fremlægges projektets vigtigste resultater og der konkluderes på disse. I denne forbindelse beskrives det, hvorledes fjerdebølgefeminismen forholder sig til køn og seksualitet, og hvordan den er inkluderende i dens feministiske praksis. Der gives således en konkret besvarelse af vores problemformulering. Vi har i vores projekt taget udgangspunkt i den danske feministiske gruppe GirlSquad. Gruppens medlemmer Louise Kjølsten, Nikita Klæstrup og Ekaterina Krarup Andersen skal således forstås som repræsentanter for fjerdebølgefeminismen i Danmark.

Konkluderende ønsker GirlSquad at synliggøre samfundets patriarkalske magtstrukturer i et forsøg på at gøre op med disse. Som en central del af dette opgør, ønsker GirlSquad at gøre op med objektivering af kvinden og benytter til det formål, det sociale medie Instagram. De bruger det som et politisk værktøj i et forsøg på at synliggøre den diskurs, der bidrager til undertrykkelse af den kvindelige seksualitet.

GirlSquad møder dog stor kritik for at internalisere det skønhedsideal, som er opstået på baggrund af de patriarkalske magtstrukturer. Hertil argumenterer GirlSquad for, at deres visuelle udtryk ikke er en passiv internalisering af diskursen i samfundet, men i stedet et bevidst forsøg på at reclaim femininitet. De ønsker at synliggøre den diskurs, der bidrager til opfattelsen af, at man ikke både kan være smuk, sexet, gøre brug af feminine artefakter og samtidig have et højt intellekt.

Det kommer således til udtryk, at det sociale medie Instagram og herunder synliggørelse af samfundets diskurser, er et centralt våben i fjerdebølgefeminismens kamp for ligestilling. Endvidere kan man dog argumentere for, at internaliseringen af det patriarkalske skønhedsideal spænder ben for den feministiske agenda.

Det kan endvidere konkluderes, at der tegner sig et billede af, at GirlSquad i deres fjerdebølgefeministiske praksis havner i et spændingsfelt mellem flere konkurrerende diskurser. På den ene side er der en henholdsvis anden- og tredjebølgefeministisk diskurs og på den anden side den mere udprægede, normativt kønsopfattende (nogle ville mene ”patriarkalske”) diskurs.

GirlSquad tilskriver sig ikke fuldt ud medlemskab hos nogen af dem, men står alligevel med foden halvt inde i hver af dem og positionerer sig dermed midt i mellem dem og danner sin egen nyfeministiske fjerdebølgediskurs og -virkelighedsopfattelse. Fordelen ved en position med åbninger til så mange sider er, at der i større eller mindre udstrækning, opstår adgang til de privilegier, der i visse sammenhænge kan være knyttet til de pågældende diskurser hver især. Faren

ved at tilskrive sig flere modstridende- og konkurrerende diskurser samtidigt, er til gengæld, at man skal navigere i logikker, der ikke altid er mulige at forene. Det kan meget vel tænkes, at det er netop dét, der danner grundlaget for den dobbelthed og selvmodsigelse, der gennemsyrrer GirlSquads politiske projekt i *Ludermanifestet*. Man kan med andre ord sige, at GirlSquad i billedlig forstand, positionerer sig som både medspiller og modspiller på flere forskellige baner. Der er dermed ikke noget at sige til, at deres budskaber i sig selv, ender med at være en refleksion af de selvmodsigende elementer, som ligger konstitueret i selve dna'et i deres politiske- og/eller egennyttige "projekt" med *Ludermanifestet*.

Yderligere kan man få indtrykket af, at GirlSquad selv mener, at de gør noget banebrydende i, at gå ud og mene, at den kvindelige seksualitet er undertrykt og bør frigøres. De krediterer kun i meget begrænset omfang og i meget overordnet forstand de forhenværende feminister for at være forgængere. De udelader bl.a. helt at være eksplicite om, at GirlSquads mærkesag om frigørelsen af den kvindelige seksualitet ikke er et nyt indspark, men nærmere gammel vin på nye flasker. Eller sagt med andre ord; samme indhold, men blot i, hvad man kan se som en ny, noget forsimplet og mere norm-positivistiske, og eventuel opportunistiske, udgave.

Ydermere kan det konkluderes, at det feministiske felt stadig har den samme grundværdi, som da det startede. Feministerne i feltet, uanfægtet hvilken bølge de tilhører, har samme vision og samme mål for den kamp, der kæmpes i feltet. GirlSquad mener, at de har accepteret det feministiske felts eksistensvilkår, fordi de kæmper videre på skuldrene af de tidligere feminister, der har banet vejen for dem. I takt med at samfundet udvikler sig, er der kommet nye kampe, der er værd at kæmpe samtidig med, at nogle af de ældre kampe er blevet vundet, herunder kvinders ret til at stemme. Fordi nogle kampe allerede er udkæmpede kan GirlSquad tage fat i emner, der er blevet mere væsentlige i det 21. århundrede end tidligere, herunder ophævelsen af luderpositionen som en social skammekrog. Ophævelsen sker ved brug af Hakims teori om den erotiske kapital, som gør luderpositionen til noget magtfuldt i stedet for noget skamfuldt. Selvom den erotiske kapital kritiseres for at være ekskluderende, fokuseres der stadig meget på denne. GirlSquad tilegner sig selv mere erotisk kapital ved hjælp af deres økonomiske kapital, da de har økonomiske ressourcer til at få lavet om på deres udseende og dermed efterleve et skønhedsideal. Analysen af GirlSquads individuelle kapitaler er med til at understrege den magt, deres position har.

Alle tre besidder kulturel kapital i form af den institutionaliserede form, hvilket kan være et led hen mod den økonomiske kapital, da økonomi og uddannelse som oftest hænger sammen. Vha. den økonomiske kapital kan de tilegne sig mere erotisk kapital, som er sammenhængende med den sociale kapital, da denne er relevant på arbejdsmarkedet, i privatlivet og i sociale hverdagsinteraktioner. De sociale magtkampe, som eksisterer i patriarkatet kan kun ændres ved, at vi får ændret vores virkelighedsforståelse. Mange af de former for symbolsk magt som allerede eksisterer, er indlejret i vores habitus, hvilket eksempelvis kan være, at mænds nydelse i seksuel sammenhæng overgår kvindens. GirlSquad kritiserer idéen om, at man ikke kan være både smuk og intelligent. For at kunne ændre disse holdninger, skal det ske gennem ændring af habitus. Disse kampe vindes ikke fra den ene dag til anden, og derfor er det kampe, som skal kæmpes over længere tid. Det kommer således til udtryk at fjerdebølgefeminismen i høj grad kæmper deres kamp fra en privilegeret position og derved kan virke ekskluderende.

Slutteligt kan det altså konkluderes, at den fjerdebølgefeministiske kamp i høj grad udkæmpes ved at synliggøre de patriarkalske magtstrukturer og diskurser. Dette kan således karakteriseres som en af fjerdebølgefeminismens fornemmeste opgaver samt vigtigste våben. Endvidere kommer det til udtryk, at fjerdebølgefeminismen ønsker at inkludere alle køn og seksualiteter i deres feministiske bevægelse, og bidrager således til en nuanceret kønsforståelse. Man kan dog argumentere for, at fjerdebølgefeministerne ikke formår at internalisere denne inkluderende kønsforståelse i sin feministiske praksis. Fjerdebølgefeminismen kommer således til at fremstå ekskluderende for de mennesker, der falder uden for den heteroseksuelle matrice. Ydermere kæmpes den fjerdebølgefeministiske kamp fra en enormt privilegeret position, hvor erotisk og kulturel kapital er en nødvendighed for at deltage. Desuden er den økonomiske kapital med til at bidrage til en yderligere forståelse af et skønhedsideal i dag. Her fremstår fjerdebølgefeminisme altså endnu engang ekskluderende.

En kritisk refleksion over gruppens arbejdsproces

Vi har i gruppen hen mod deadline for aflevering af projektrapporten, reflekteret over vores arbejdsproces. Nogle ting er blevet mere tydelige for os i retrospekt.

Vi mener selv, at vi har gjort et godt forsøg på at strukturere forløbet for projektarbejdet og lave en tidsplan, som vi løbende har opdateret. Det har været en udfordring, da det for os alle har været vores første gruppeprojekt på RUC, og det derfor er svært at se forløbet for sig, når man ikke har været igennem det før. Set i tilbageblik, kunne vi godt have været bedre til hurtigere at få lavet en retning for projektet, så vi hurtigere kunne komme længere i processen med at læse det relevante teori og få gang i nogle diskussioner og dermed få nogle ting ned på skrift. Omtrent halvvejs inde i processen delte vi os ud i tre smågrupper, der hver især skulle fordybe sig i hver deres teoretiker (henholdsvis Foucault, Butler og Bourdieu).

Det skabte mere fordybelse og effektivitet at dele os op, og på den måde fungerede det godt. Samtidig var udfordringen også, at vi hver især havde mindre indblik i, hvilke indsigter og fund, de andre smågrupper kom frem til. Vi lavede nogle rotationsøvelser hen mod slutningen af forløbet. Dem kunne vi med fordel have lavet tidligere i processen. Dette skulle være med henblik på både at kunne støtte hinanden noget mere i arbejdsprocesserne og produkterne og dermed få en større samlet forståelse af hele projektet hver især og sammen. I et større perspektiv, kan man sige, at det handler om balancen mellem fordybelse og overblik, mellem den enkeltes forståelse inden for et specifikt felt og den bredere fælles, kollektive forståelse af hele projektet. Det er ikke altid nemt at navigere i projektarbejdet i forhold til at finde den balance, og det virker ikke til, at der er én simpel manual, man kan følge for at finde den. Ikke desto mindre virker det som en rigtig god ting, løbende at reflektere over det, både individuelt og fælles i gruppen. Det er noget vi kan tage med os og prøve at være bedre til i projekter fremover.

Vi har delt nogle af projektrapportens delelementer ud mellem os og skrevet kladderne hver for sig og derefter kigget på hinandens. I retrospekt, har vi fundet frem til, at det havde været bedre for projektet og for den individuelle arbejdsproces, hvis vi først havde lavet en fælles brainstorm til delelementerne, før vi havde gået ind i dem hver især individuelt.

Endvidere har vi i gruppen været gode til at italesætte problematikker og sammen fundet en løsning på dette. Vi har således haft et trygt og åbent arbejdsmiljø, hvor der har været mulighed for at stille spørgsmål og bede om hjælp, hvis man har haft brug for det. I denne forbindelse havde det dog

været fordelagtigt hvis vi i gruppen havde været bedre til at forventningsafstemme løbende på sådan vis, at der havde været større klarhed om ambitionerne med projektet og om disse var realistiske.

Ydermere har vi i gruppen været gode til at give os selv lektier for samt møde de deadlines, vi har sat for projektet. Det havde dog været en fordel for gruppen, hvis vi havde startet med at producere tekst til projektet tidligere i processen. Havde vi gjort dette havde vi også haft mulighed for at få feedback fra vores vejleder tidligere. Dette havde været en fordel da vi herved kunne få kvalitetssikret vores skriftlige produkter tidligere i processen. Vi endte med at vores skriftlige produkter hen mod slutningen af processen, oversteg det antal sider, vi måtte sende til vores vejleder og vi kunne derfor ikke få feedback på alt vores skriftlige materiale. Dette kunne vi have undgået, hvis vi havde formået, at producere mere tekst tidligere i processen, så vores vejleder havde haft en reel mulighed for at kigge på det. Slutteligt har vi i gruppen været gode til at arrangere og deltage i sociale arrangementer og dermed skabt et godt socialt bånd i gruppen. Dette har været en fordel for vores studiemiljø idet dette har bidraget til en rar og tryk stemning gruppemedlemmerne imellem.

Litteraturliste

Empiri

- Andersen, Ekaterina, Klæstrup, Nikita, Kjølsten, Louise, 2017, "*Ludermanifestet*", DR og Lindhart og Ringhof

Primær teori

- Foucault, Michel, 1970, "*Diskursens Orden*", s. 7-14, 74-76, Spartacus
- Butler, Judith, 1990, dansk udgave 2010, "*Kønsballade*", s. 1-145, Forlaget THP

Sekundær teori

- Heede, Dag, 2002, "*Det Tomme Menneske*", s. 39-44, Museum Tusulanum
- Nilsson, Roddy, 2009, "*Michel Foucault - en introduktion*", s. 107-111, 114-116, Hans Reitzels
- Richter, Jasmin, 2011, "*Magt og afmagt i individets liv.*", Psyke & Logos, 32(2), 14. Hentet fra <https://tidsskrift.dk/psyke/article/view/8730>
- Wilken, Susanne, 2011, "*Bourdieu for begyndere*", s. 39-70, Samfundslitteratur
- Knudsen, Susanne V., 2012, "*Køn i politik*", s. 81-85, Frydenlund
- Stormhøj, Christel, 1999, "*Kønnets regerende dronning - en introduktion til køn og krop i Judith Butlers forfatterskab*", s. 53-66, Kvinder, Køn og Forskning
- Brady, Anita, Schirato, Tony, 2011, "*Understanding Judith Butler*", s. 30-58, Sage Publications Ltd, ISBN: 9781847876089

Links

- Lbtavares Tavares, offentliggjort den 30. september 2016, "Judith Butler: "Why Bodies Matter" - Gender Trouble Full Conference", fundet den 19/10-2018, <https://www.youtube.com/watch?v=IzWWwQDUPPM&t=2446s> (Besøgt d. 14/12-2018, kl. 13:58)

- Debatten DRTV, “#MeToo”, sendt februar 2018,
<https://www.dr.dk/tv/se/debatten/debatten-dr2/debatten-2018-02-15> (Besøgt d. 15/12-2018, kl. 10:12)
- Dahl, Henrik, “patriarkat”, senest redigeret 2010
http://denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Sociologi/Organisationer_og_institutioner/patriarkat (Besøgt d. 5/12-2018, kl. 12:58)
- The New Chadafrican Philosophy and Peak Oil, offentliggjort den 26. april 2018, “Judith Butler Gender Trouble Explained Summary Ch 1 & Philosophy To Understand Butler (Foucault)”, fundet den 20/10-2018,
[Judith Butler Gender Trouble Explained Summary Ch 1 & Philosophy To Understand Butler \(Foucault\)](https://www.youtube.com/watch?v=Jm1v1v1v1v1) (Besøgt d. 12/12-2018, kl. 12:22)
- Kristensen, Caroline, “GirlSquad i opløsning: Jeg må fokusere på mine egne sager”, 2018
<https://www.bt.dk/kendte/girl-squad-i-oploesning-jeg-maa-fokusere-paa-mine-egne-sager> (Besøgt d. 5/12-2018, kl. 13:19)
- Olesen, Bodil, “Kvindelig valgret 1849-1915”,
<https://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/kvindelig-valgret-1849-1915/> (Besøgt d. 5/12-2018, kl. 15:49)
- Riberholt, Rune, “feminisme”, senest redigeret 2016,
http://denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Samfund/Kvindesagen/feminisme (Besøgt d. 8/12-2018, kl. 15:31)
- Klæstrup, Nikita, Twitter, tilmeldt maj 2013,
<https://twitter.com/nikitaklastrup?lang=da> (Besøgt d. 12/12-2018, kl. 12:09)
- Klæstrup, Nikita, Instagram,
<https://www.instagram.com/nikitaklastrup/> (Besøgt d. 12/12-2018, kl. 12:10)

- TwerkQueen, Louise, Instagram,
<https://www.instagram.com/twerkqueenlouise/> (Besøgt d. 12/12-2018, kl. 12:11)
- Andersen, Ekatarina, Instagram,
<https://www.instagram.com/ekaterinaandersen/> (Besøgt d. 12/12-2018, kl. 12:11)
- Politiken, “#MeToo”,
https://politiken.dk/tag/main/_MeToo (Besøgt d. 13/12-2018, kl. 9:07)
- DR nyheder, “#MeToo”, 2018,
<https://www.dr.dk/nyheder/tema/metoo> (Besøgt d. 15/12-2018, kl. 9:38)
- Ritzau, “FAKTA: Sådan vil Sverige gøre sex uden samtykke ulovligt”, 2017,
<https://politiken.dk/udland/art6257537/FAKTA-Sådan-vil-Sverige-gøre-sex-uden-samtykke-ulovligt> (Besøgt d. 13/12-2018, kl. 10:47)
- Ritzau, “Frankrigs Macron: Mere hjælp til ofre for overgreb”, 2017,
<https://www.dr.dk/nyheder/udland/frankrigs-macron-mere-hjaelp-til-ofre-overgreb> (Besøgt d. 13/12-2018, kl. 10:52)
- Udenrigsministeriet, “Konference: Investeringer i kvinders sundhed og ligestilling gavner bredt. Også på bundlinjen”, 2018,
<http://um.dk/da/ligestilling/nyheder/newsdisplaypage/?newsID=C263119E-021C-4D70-8AC4-C6C7DAA015C5> (Besøgt d. 13/12-2018, kl. 11:09)
- FN’s verdensmål, “Opnå ligestilling mellem kønnene og styrke kvinders og pigers rettigheder og muligheder”,
<https://www.verdensmaalene.dk/maal/5> (Besøgt d. 13/12-2018, kl. 11:17)
- Ringling, Anne-Sofie, “luder”, senest redigeret 2009,
http://denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Etnologi/Seksualitet/luder (Besøgt d. 5/12-2018, kl. 13.13)

- Prahl, Frej, “#MeToo-kampagnen fastholder kvinden i rollen som offer”, 2017, <https://www.information.dk/debat/2017/12/metoo-kampagnen-fastholder-kvinden-rollen-offer> (Besøgt d. 13.12.2018, kl.20.15)
- Liljedahl, Estrid, “sexisme”, senest redigeret 2016, http://denstoredanske.dk/Geografi_og_historie/Folkeslag/Etnografiske_termer/sexisme (Besøgt d. 13.12.2018, kl.20.17)
- P1, “Ludermanifestet 1:6”, sendt første gang 2017, <https://www.dr.dk/radio/p1/ludermanifestet/ludermanifestet-1-6> (13.12.2018, kl.20.19)
- Klausen, Søren Harnow, “Michel Foucault”, senest redigeret 2013, http://denstoredanske.dk/Sprog,_religion_og_filosofi/Filosofi/Filosofi_og_filosoffer_-_1900-t./Filosoffer_1900-t._-Frankrig_-_biografier/Michel_Foucault (Besøgt d. 13.12.2018, kl. 20.28)
- Killjoy.dk, “Om SlutWalk Copenhagen”, <http://slutwalk.dk> (Besøgt d. 13.12.2018, kl.20.20)

Bilag

- Bilag 1: “*Ludertesten*”, Andersen, Ekaterina, Klæstrup, Nikita, Kjølsten, Louise “*Ludermanifestet*”, 2017: 94-95.
- Bilag 2: “*Twitter og Instagram*”, Andersen, Ekaterina, Klæstrup, Nikita, Kjølsten, Louise
- Bilag 3: “*Facebooktråd*” Andersen, Ekaterina, Klæstrup, Nikita, Kjølsten, Louise, “*Ludermanifestet*”, 2017: 75.
- Bilag 4: “*Nøgenbillede*”, Andersen, Ekaterina, Klæstrup, Nikita, Kjølsten, Louise, “*Ludermanifestet*”, 2017: 212.